

DE MILITAIRE SPECTATOR

Maandblad voor Krijgswetenschap

111^e Jaargang No. 4 April 1942

In dit nummer:

EERE-GALERIJ

Een Episode uit den strijd om
Dordrecht

*

DE OORLOG IN HET VERRE OOSTEN II

*

IK ZIE DEN OORLOG

Fragment uit Oorlogsherinneringen

MOORMAN'S PERIODIEKE PERS N.V., DEN HAAG

DE MILITAIRE SPECTATOR

MAANDBLAD VOOR KRIJGSWETENSCHAP

Directeur J. MOORMAN
Res. Luitenant-Kolonel der Infanterie.

Hoofdred. D. A. VAN HILTEN, DEN HAAG
Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

Redacteuren:

J. J. C. P. WILSON, Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

M. R. H. CALMEIJER, Kapitein van den Generalen Staf.

A. ETERMAN, Kapitein der artillerie.

Redactie en Administratie: Zwarteweg 1, Den Haag — Tel. 117783 en 117784
Abonnement f 2.63 per kwartaal. Indië en Buitenland f 12.50 per jaar. Losse Nummers f 1.05
Postrekening 44715 ten name van Moorman's Periodieke Pers N.V.

111e JAAR No. 4

NADRUK VERBODEN

APRIL 1942

EERE-GALERIJ

HELDENMOED VAN NEDERLANDERS IN DEN OORLOG

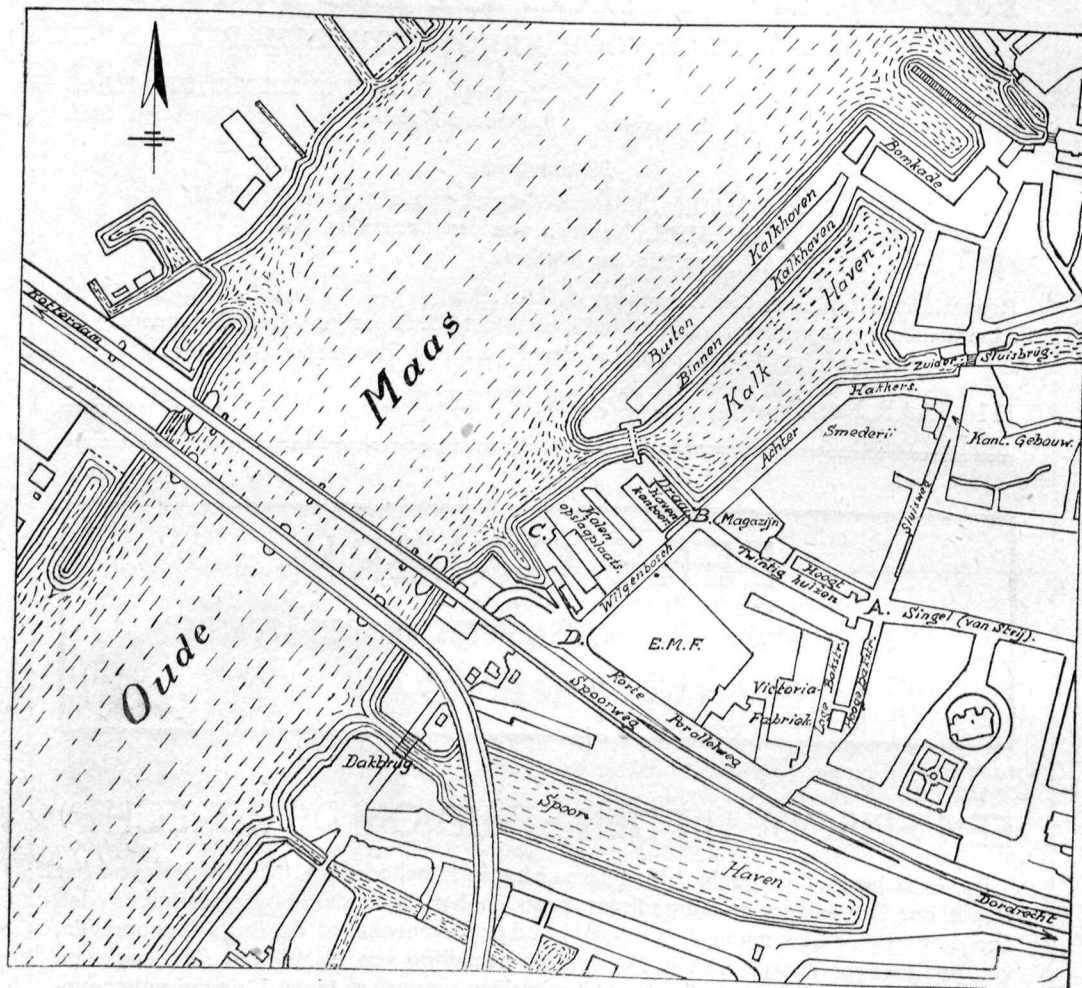
10-19 MEI 1940

EEN EPISODE UIT DEN STRIJD OM DORDRECHT¹⁾

De 2e Luitenant der genie J. B. Plasschaert, behorende tot den Staf van het Depôt der Pontonniers en Torpedisten, heeft, in het bijzonder bijgestaan door den Sergeant-majoor-timmerman A. van Vlierden, eveneens tot dit Depôt behorende, van den vroegen morgen van 10 Mei tot den namiddag van 13 Mei den Z.W. hoek van het oude stads gedeelte van Dordrecht hardnekkig verdedigd tegen Duitsche valschermsjagers, die zich van de bruggen over de Oude Maas tusschen Dordrecht en Zwijndrecht hadden meester gemaakt. Toen de verdedigers in den nam. van 13 Mei door Duitsche vechtwagens waren overweldigd, hebben de beide vorengenoemden zich met den dpl. Grenadier P. B l o m in een kelder verscholen gehouden, in de hoop zich weer bij eigen troepen te kunnen aansluiten. In den nam. van 14 Mei moesten zij zich echter, door honger gedreven en gelet op het hopelooze van hun toestand, overgeven. Wij geven thans het woord aan Luitenant Plasschaert, wiens verslag wij van enkele noten hebben voorzien.

Vrijdagmorgen 10 Mei, omstreeks 4.15, werd ik wakker door het zware geronk van vliegtuigmotoren. Buiten gekomen, bemerkte ik, dat ontelbare laagvliegende Junker-bommenwerpers overvlogen in de richting van de wijk Krispijn (het Z.W. nieuwe stads-gedeelte van Dordrecht) en van Zwijndrecht.

¹⁾ Hierbij een reproductie van een gedeelte van den plattegrond van de gemeente Dordrecht.

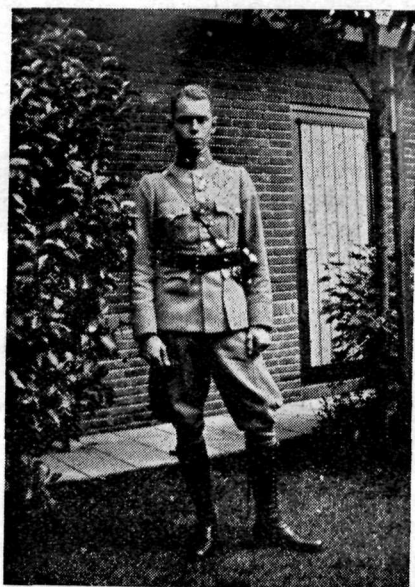

(Teekening Krijgsgeschiedkundig Instituut)

Uit inlichtingen van burgers bleek, dat reeds parachutisten waren gedaald, o.a. in Krispijn en bij Zwijndrecht.

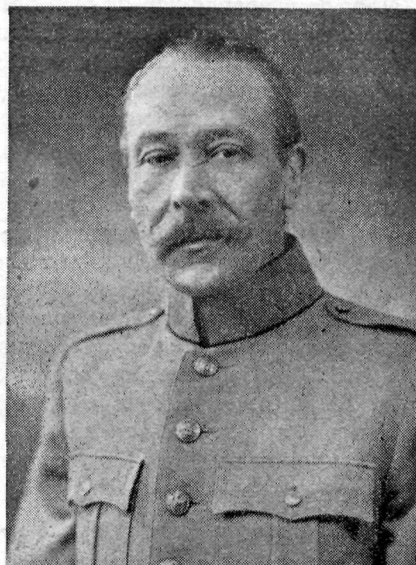
Te plm. 4.30 arriveerde ik bij het bureau van den Commandant van het Depôt der Pontonniers en Torpedisten, tevens Kantonnementscommandant, Luitenant-kolonel J. A. Mussert, aan de Achterhakkers. Dit was nog gesloten. Nadat ik Sergeant-majoor-timmerman van Vlieden, dien ik daar reeds aantrof, opdracht had gegeven zich naar het magazijn aan de Achterhakkers te begeven, stelde ik een onderzoek in bij den post van het Peloton luchtdoelmitrailleurs¹⁾ bij de verkeersbrug. De bezetting hiervan rapporteerde mij, dat zij van de Zwijndrechtsche kant en van de brug met mitrailleurvuur was bestookt en voorts, dat daar en op Krispijn parachutisten waren gedaald.

¹⁾ Het 85 Peloton luchtdoelmitrailleurs. Dit vormde, tezamen met het 86 Peloton, dat aan de Zwijndrechtsche zijde van de bruggen stond en op dit tijdstip reeds was overweldigd, het luchtverdedigingspunt Zwijndrecht. Ieder peloton telde 20 man.

(Familie-foto)

2e Luitenant der Genie
J. B. PLASSCHAERT

(Foto Brugman)

Sergeant-majoor-timmerman
A. VAN VLIERDEN

Ik spoedde mij terug naar het Depôt-, tevens Kantonnementsbureau (dat inmiddels bezet was), waar ik van het vernomene verslag uitbracht bij den Kapitein-Adjutant van der Mark. In het gebouw heerschte een koortsachtige haast om ervoor te zorgen, dat munitie naar de beide Depôtcompagnieën Pontonniers in Krispijn ¹⁾ werd gebracht.

Intusschen verzamelde ik het militaire personeel van het magazijn Achterhakkers en van de smederij, voor zoover dit aanwezig was, en begon hindernissen te maken van balken van 12 m, welke toevallig nog op den wal lagen. Hiertoe riep ik de hulp in van iederen burger, die voorbijkwam. Terwijl dit gebeurde, kwam de Kantonnementscommandant bij mij en gaf mij het bevel zorg te dragen voor de beveiliging van het Depôtbureau en onvoorwaardelijk stand te houden. Ik kreeg versterking van 10 torpedisten met een lichten mitrailleur ²⁾.

Ik maakte vlug een plan op en wel in groote trekken als volgt (zie schets): de punten C en D als voorposten bezetten en trachten verbinding tot stand te brengen met het peloton lu. mitr. aan de oostelijke zijde van de verkeersbrug. De voordeelen van het plan waren: ten eerste de mogelijkheid te openen voor sterkere strijdkrachten, gedekt door vuur van mijn groep en van de lu. mitrs., op te rukken langs den spoordijk (gecombineerd met een gelijktijdig oprukken over de verkeersbrug) en ten tweede (bij gelukken van het gestelde onder ten eerste) de mogelijkheid te openen, in samenwerking met mijn groep, langs de trappen op de verkeersbrug te komen.

¹⁾ De 1e en de 2e Depôt Comp. Pontonniers legerden in scholen van de wijk Krispijn.

²⁾ Deze waren door Res. Kapitein Z w e n n e s, Commandant der Depôt Comp. Torpedisten, op eigen initiatief naar het Kantonnementsbureau gezonden ter bescherming van dit punt. De depôtcompagnieën bezaten geen mitrs., behalve 2 zware mitrs. bij de Depôt Comp. Torpedisten. Echter bevonden zich in het Magazijn 's Landswerf 6 lichte mitrs., die over de compagnieën werden verdeeld.

Voor de uitvoering van dit plan beschikte ik over 7 noncombattanten met revolver, 10 torpedisten met karabijn en een lichten mitrailleur met beperkten voorraad munitie. Deze mitr. moest ik zelf bedienen, aangezien geen ander met dit wapen kon omgaan. Ter uitvoering van mijn plan zond ik een patrouille van 4 man onder bevel van een onder-officier langs de Draai naar C, stelde een post van 3 man bij A op en liet 3 man als rugdekking bij B achter.

Zelf rukte ik met de rest op naar de kolenopslagplaats en nam contact op met de patrouille, die naar C. trok. Zoodra wij echter de dekking van de kolenhoopen verlieten, werd van de verkeersbrug een hevig geweer- en mitr. vuur op ons geopend. Terwijl ik dit vuur door mijn lichten mitr. trachtte uit te schakelen, verkende een patrouille van 3 man het terrein tot vlak bij punt C. Deze patrouille kwam terug met het bericht, dat ook in de tunnel onder de spoorbrug en verkeersbrug reeds Duitschers waren doorgedrongen en zich hadden ingegraven. Later bleek, dat deze met het 85 Pel. lu. mitrs. en de wacht op de verkeersbrug spoedig hadden afgerekend ¹⁾ en vrijwel onmiddellijk (dus plm. 5.00 u. 's morgens) het gedeelte tusschen Dokbrug en spoorbrug hadden bezet en zich daar stevig hadden verschanst.

Ik besloot toen mijn plan te wijzigen en wel als volgt:

- 1e. het havenkantoor aan de Draai te bezetten,
- 2e. mij in te graven bij B en den spoordijk en verkeersbrug onder vuur te houden,
- 3e. verkenningsposten te vestigen op de E.M.F. (en ev. op de Victoriafabriek),
- 4e. magazijn Achterhakkers in staat van hardnekkige verdediging te brengen.

Hier toe had ik echter versterking van manschappen en mitrailleurs noodig.

Tengevolge van het mitr. vuur van de verkeersbrug en van achter den spoordijk, was ik gedwongen langs de Draai terug te trekken. Zoodra wij de kolenhoopen verlieten, begon het vuren opnieuw. Hierbij werd de dpl. torpedist C. B. de Bruyn, die zich in de achterhoede bevond, doodelijk getroffen door een schot in het hoofd.

Om de post bij B van de Draai te bereiken, bracht ik met den S.M.T. van Vlieden den lichten mitr. over onder dekking van de aldaar opgestapelde balken. Dit gebeurde met veel geluk, want later zagen wij, dat de balken doorzeefd waren door kogels.

Op dat moment werd het Wilgenbosch van de brug af nog altijd onder vuur gehouden, zoodat de rest van mijn manschappen niet over kon komen. Zij hadden de mitr. trommels, welke zij over rolden. Deze bleven midden op den weg liggen, aangezien zij niet te hard konden gooien wegens kans op beschadiging. Touw hadden wij niet en de tijd drong.

Uit eigen beweging sprong de dpl. torpedist C. M. Oome van den post B naar voren, kreeg een trommel te pakken, maar werd tegelijkertijd op twee plaatsen in zijn linkerbeen getroffen. Zonder een kik te geven, wentelde hij zich om, gooiden mij eerst de trommel toe en wist daarna kruipend weer onder dekking van de huizen te komen, waar hij voorloopig werd verbonden. Door deze dappere en beleidvolle daad gaf hij mij de gelegenheid den mitr. vuurklaar te maken en een hevig vuur op de brug af te geven, zoodat mijn manschappen onder mijn vuurdekking den post bij B konden bereiken.

De gewonde werd zeer spoedig door de zorg van Dr. van der Lee weggevoerd, doch is helaas aan de bekomen wonden bezweken. Door zijn moedigen op het juiste oogenblik handelen, zonder acht te slaan op het gevaar, is verhinderd dat mijn groep werd afgesneden en daardoor den Duitschers de kans ontgenomen op den eersten dag al van den spoordijk af langs het Wilgenbosch de stad binnen te dringen en het Kantonnementsbureau te bezetten.

¹⁾ Het peloton verloor 3 gesneuvelden en gaf zich omstreeks 5.55 over.

Na dit critieke moment hield ik het Wilgenbosch, den spoordijk en de verkeersbrug voortdurend onder vuur, terwijl onder leiding van mijn plaatsverv. commandant S.M.T. van Vlieden onze opstelling verder werd voltooid.

Versterking door manschappen kon ik pas tegen den avond krijgen. Wel kreeg ik na een uur ongeveer nog 2 lichte mitr. en een behoorlijken voorraad munitie. ¹⁾ Een hiervan werd als rugdekking opgesteld in één van de deuropeningen van magazijn Achterhakkers en de tweede kreeg tot taak uit een inmiddels opgeworpen versterking naast het havenkantoor op de uiterste punt van de Draai de verkeersbrug en het Zwiindrechtsche bruggenhoofd onder vuur te houden.

Na eenige uren hadden verschillende manschappen „theorie lichte mitrailleur” van mij gehad, zoodat ik het wapen kon overgeven, zelf mijn commandantstaak vrij uitvoeren en rapport zenden naar het Kantonnementsbureau.

De post op de Victoriafabriek werd door een scherpschutter met twee man als helper en uitkijk bezet. Van de Victoriafabriek kon ik een duidelijker beeld van de situatie krijgen en gegevens omtrent den vijand naar het bureau doorgeven, o.a. plaatsen van waar vuur werd ontvangen, opstellingen van mitrailleurs, enz.

Later kreeg ik nog een vierden lichten mitr. ¹⁾, welke op de Victoriafabriek goed werk verrichtte (bestrijkend vuur op de verkeersbrug!). Dit hooggelegen punt werd uiteraard spoedig ontdekt, zoodat ik 's middags den post tijdelijk naar de E.M.F. verplaatste.

Het huisje boven op de Victoriafabriek was doorzeefd, de lift was buiten werking en ook de hoogste étage was aan alle zijden doorschoten. Met name wil ik in dit verslag vermelden den dpl. torpedist A. J. van Klink, die zich tot het laatste toe op dezen belangrijken post heeft gehandhaafd, koelbloedig vuur met vuur beantwoordde en van tijd tot tijd berichten omtrent den vijand doorzond.

Tegen 12.00 u. kreeg ik nog versterking in den vorm van een 4,7 cm pantserafweervuurmond. ²⁾

De werking hadden wij vrij spoedig onder de knie. De eerste twee dagen gaf ik storend vuur af op het Zwiindrechtsche bruggenhoofd en legde een Duitsch mitr. nest het zwijgen op. Den laatsten dag kreeg het stuk zijn eigenlijke bestemming te vervullen.

Dienzelfden morgen nog kreeg ik een tweede gewonde, gelukkig niet van ernstigen aard, schampschot langs de wang.

Mijn groep was geslonken tot 19 man. 's Avonds kreeg ik eenige versterking, doch deze was den volgenden morgen weer noodig voor het bezetten van posten en barricades op den Sluisweg.

Den geheelen eersten dag werd een — soms vrij hevig — vuur gewisseld, doch de poging tot doorbraak werd aan deze zijde niet herhaald. De berichten, die ik 's avonds ontving, waren zelfs vrij gunstig: „Krispijn is vrijwel gezuiverd, ongeveer 90 krijgsgevangenen gemaakt.” De brug was evenwel nog stevig in 's vijands hand en ook de Deutsche bezetting bij Zeehaven en Dokbrug had zich stevig versterkt en was voorzien van mortieren, mitrailleurs en e.a. automatische wapenen.

Om plm. 19.00 werden 6 à 7 projectielen in den toren van de Groote Kerk geschoten. Eén onontploft mortierprojectiel en een granaat kwamen op plm. 10 m van het Kantonnementsbureau terecht zonder andere schade aan te richten dan kapotte ruiten.

Op het havenkantoor functioneerde de telefoon nog, zoodat ik mijn bevindingen en rapporten aan het Kantonnementsbureau kon doorgeven. Wederom ontving ik de opdracht: „stand houden”.

¹⁾ Afkomstig uit het Magazijn 's Landswerf.

²⁾ In de N.V. Metaalwarenfabriek „Johan de Witt” bevonden zich 2 stukken pag. voor het keuren van aldaar vervaardigd wordende munitie. Deze werden in den loop van den morgen aan de depôtroepen uitgegeven.

Mijn commandopost vestigde ik daar vanwege de telefonische verbinding en omdat ik 's nachts een aanval op dit punt vreesde.

Een moeilijk probleem vormde de verpleging. Vrijwel niemand had 's morgens gegeten; 's middags was er nog brood gebracht, maar 's avonds verscheen pas om 22.00, na herhaald opbellen, het „warme eten“. De volgende dagen hebben wij deze kwestie zelf ter hand genomen en in „eigen voeding“ voorzien. De bewoners van de buurt waren trouwens zeer zorgzaam en bereidwillig.

's Nachts heb ik een postenketen uitgezet met een dubbelpost achter het havenkantoor. Dekens hadden wij niet, maar de tentzeilen uit het magazijn deden goeden dienst. Door de kleine bezetting en het groote aantal posten bestond er geen gelegenheid af te lossen of te slapen. In den nacht zagen wij overal lichtseinen, maar een onverhoedschen aanval bleef achterwege.

11 Mei 5.00 uur. Ik had mij juist uitgestrekt op de bovenverdieping van het havenkantoor, toen plotseling weer alarm werd gemaakt: een nieuwe aanvoer van parachutisten op het terrein bij de Zeehaven, op Zwijndrecht vond plaats. De bommenwerpers vlogen zeer laag terug over de Kalkhaven en de gebouwen aldaar. De daar geposteerde mitr. schutter, de dpl. Pontonnier A. J. C. H a z e w i n d u s, opende het vuur, één van de bommenwerpers maakte onzekere bewegingen en overal begon de strijd opnieuw. Een tweetal Messerschmidts 109 stortte zich als valken omlaag teneinde den mitr. schutter met hun vuur te bestoken. De aanval was echter te kort ingezet, het behang boven mijn ligplaats werd doorzeefd door mitr. kogels. Onversaagd vuurde H a z e w i n d u s door en met snerpend gegier trokken de Deutsche jachtvliegers hun toestellen weer omhoog. Mijn commandopost was echter ontdekt. Een half uur later reeds werd deze door vuur uit zw. mitrs. bestookt. Waarschijnlijk werden ook brandkogels gebruikt, want na 10 minuten brandde het dak als een fakkel. Wij waarschuwden de bewoners van de nabijgelegen woningen en trokken ons op post B terug. Ook de pantserafweervuurmond stelde ik hier op.

Deze post was inmiddels versterkt tot een stevige loopgraaf, voorzien van een mitr. opstelling, enz.

De brand nam groote afmetingen aan en weldra raakten ook de kolenhoopen aan 't smeulen. Vandaar zeffe het vuur zich 's middags voort naar de benzine opslagplaats.

De rookwolken vormden wel een beschermend rookgordijn, maar verhinderden tevens het uitzicht op de bruggen.

Het oude gedeelte van de E.M.F. werd 's middags ook aangetast door het vuur en ook de Victoriafabriek liep gevaar. Deze opstelling was nu door de rookwolken waardeeloos geworden als uitkijkpost.

's Nachts bezette ik met mijn manschappen het magazijn Achterhakkers, natuurlijk met de gebruikelijke voorzorgsmaatregelen: uitkijkposten, bezetting bij de mitrailleurs opgesteld bij de uitgangen met bestrijkend vuur op het Hoogt, Kalkhaven en Wilgenbosch.

Rustige nacht.

PINKSTERZONDAG 12 Mei.

Na een verkenning bezetten wij wederom het — nu uitgebrande — havenkantoor aan de Draai en onze oude posten op de Victoriafabriek, enz. Ik ontving het bericht, dat de Lichte Divisie 's nachts was aangekomen ter versterking.

Hoog in de lucht cirkelden Deutsche vliegtuigen; waarschijnlijk werden dus weer parachutisten neergelaten, maar dit konden wij niet zien. Geruchten deden de ronde, dat de brug in Nederlandsche handen zou zijn, hetgeen mij onmogelijk toescheen en ook inderdaad niet waar bleek te zijn: het wachthuis en de brug waren bezet door Duitschers

en ook op den Zwijndrechtschen oever werd veel activiteit gezien. Van de Draai bemerkten wij met behulp van den kijker een Duitsch mitr. nest bij de opslagplaats van Gebr. Lo s. Door een soort jagerstactiek toe te passen gelukte het ons het vuur tot zwijgen te brengen: korte vuurstooten of een enkel karabijschot en alleen dan als het doel volkomen duidelijk was. Ik had mijn manschappen verboden op vliegtuigen te schieten, tenzij deze op een hoogte van 100 m of minder recht op hen afvlogen.

Op de Victoriafabriek hadden wij de eerste étage ingericht als verkenningsspost. Dit bleek beter te voldoen dan op het dak. Telkens werd uit een ander punt van de zaal met korte stooten vuur gegeven.

Op den Weeskinderendijk woedde ook een felle brand, waarschijnlijk tengevolge van eigen art. vuur.

H a z e w i n d u s toonde ook hier weer zijn geestdrift en was onvermoeid in de weer. Voor elk gevaarlijk baantje was hij te vinden. Voordat hij bij mijn troep kwam, had hij zich reeds met patronenvervoer naar Krispijn belast, waarvan zijn auto de duidelijke sporen droeg. Ook later gedroeg hij zich, zooals nog zal blijken, zeer dapper.

Plm. 14.00 kwam ik in contact met den Eerste-luitenant Davidson van de mitrailleurcompagnie van II-1 R.W.¹⁾

Hij verzocht mij niet te vuren op troepen, die van het station langs de spoorlijn oprukten, aangezien dit de wielrijders waren, die onder bevel van Majoor de Bie²⁾ een poging zouden doen langs dezen weg de brug te bereiken. De bedoeling was, dat de pontonniers hen zouden steunen en mijn groep zou samen met de wielrijders, als deze bij de spoorbrug waren aangekomen, een poging doen langs de trappen op de brug te komen.

Ik waarschuwde voor het gedeelte tusschen Dokbrug en spoorbrug, waar nog steeds plm. 40 parachutisten zich volledig hadden ingegraven en den spoordijk met hun mitrailleurs onder vuur konden nemen. Dit was even te voren nog bevestigd door een burger, dien ik had opgevangen. Deze vertelde over de Dokbrug te zijn gereden met zijn auto. De Duitschers hadden hem ongemoeid gelaten, maar zijn auto in brand geschoten.

Een half uur later ongeveer kwam het mitrailleurvuur steeds dichterbij. Duidelijk was het hooge blaffen van de Deutsche mitrs. van het vuur der Nederlandsche mitrs. te onderscheiden.

Nog steeds kwamen geen wielrijders in ons gezichtsveld.

Een patrouille, die ik door de Lage Bakstraat op verkenning had gezonden, berichtte mij, dat minstens honderd fietsen overal verspreid langs den spoordijk lagen en dat de wielrijders niet meer te zien waren. Dit moest — zonder te voren een artillerie beschieting ontketend te hebben op het sterke Deutsche steunpunt — mislukken.³⁾

Weldra deden de Duitschers een tegenaanval, waardoor post B onhoudbaar werd. Ik reed met een — inmiddels gevorderde — Ford twoseater der pag. vuurmond terug tot de verchroominrichting.

Uit magazijn Achterhakkers werden de spoordijk en de Draai met lichte mitrs. onder

¹⁾ Res. Te Luitenant I r. C. M. R. D a v i d s o n, C.-M.C.-II-1 R.W.

²⁾ Majoor J. de Bie was C.-II-2 R.W. Bedoelde wielrijders behoorden echter tot II-1 R.W. onder Majoor H. C. K l o p p e n b u r g. Beide genoemde bataljons bevonden zich in den nam. van 12 Mei in Dordrecht.

³⁾ De toedracht van zaken is eenigszins anders geweest dan Luitenant P l a s s c h a e r t meent. II-1 R.W. viel in algemeen zuidelijke richting aan, waarbij de rechterflank werd gedekt door vuur van één sectie van 3-II-K.R.A. op het bruggenhoofd, dat van 13.50—14.00 werd afgegeven. Voorts werd een sectie wielrijders in deze richting gezonden. De aanval kon zich echter door den ondervonden weerstand niet ontwikkelen. De waargenomen rijwielen waren door de wielrijders bij hun opmarsch naar het Z. achtergelaten.

vuur genomen. Eensklaps werd ik gewaar, dat de posten aan de Lage Bakstraat, Hooge Bakstraat en op den hoek van den Sluisweg alle waren teruggenomen, hoewel zij toch in behoorlijk versterkte loopgraven zaten.

Hierdoor was ik in den rug volkomen ongedekt en waarschijnlijk geïsoleerd. Ondanks mijn zwakke bezetting (18 man, verdeeld over 4 à 5 lichte mitrs., 1 stuk pag. en de noodzakelijke barricade ploeg) was ik genoodzaakt ook de rugdekking zelf te vormen. Hier toe stelde ik twee mitr. schutters in het huis van Lobenstein (Verchroominrichting) op en voorts gelukte het ons met groote moeite den pantserafweervuurmond in de vestibule op te stellen, zoodat wij vuur konden afgeven op het Hoogt.

De dekking was nihil, maar daartoe ontbrak de tijd.

Een rugaanval van den Singel konden wij nu met kans op succes bestrijden. Munitie hadden wij voldoende.

De zijde van het magazijn grenzend aan Twintighuizen was inmiddels duchtig versterkt met zware balken en zandzakken, zoodat wij uit de ramen den hoek bij Wilgenbosch konden bestrijken. Na verloop van een paar uur werden de posten aan de Lage Bakstraat, de Hooge Bakstraat en den Sluisweg wederom bezet.

De nacht verliep wederom vrij rustig en om de beurt genoten wij een uur of twee slaap.

PINKSTERMAANDAG 13 MEI.

's Morgens vroeg liet ik den uitkijkpost op de Victoriafabriek wederom bezetten en ook post B. Een begin werd voorts gemaakt met den bouw van een scherfvrije schuilplaats op de voormalige Joodsche begraafplaats achter het magazijn. Ik had n.l. bericht ontvangen, dat een bombardement niet onmogelijk zou zijn.

Wederom activiteit van bommenwerpers en jagers en weer werden parachutisten neergelaten o.a. bij Zwijndrecht.

Intusschen bereikte ons het bericht of gerucht, dat Fransche troepen tot ontzet naderden en dat een Fransche pantserdivisie reeds tot Tilburg was genaderd. Dit gaf weer hoop.¹⁾

De morgen verliep met de gebruikelijke schermutselingen.

Het pantserafweergeschut bracht ik met de auto over naar de stelling op de Achterhakkers naast de smederij, omdat ik het geschut bij een terugtocht door de tuinen niet mee kon nemen en vooral ook omdat de vuurmond in de stelling naast de smederij het Wilgenbosch en den spoordijk beter kon bestrijken. Later bleek dit juist te zijn en kon de vuurmond zijn eigenlijke bestemming — afweer van pantserwagens — volbrengen.

14.00. Wederom werd mij gemeld, dat alle posten aan den Sluisweg enz. zonder bericht waren teruggetrokken. Ik besloot zelf poolshoogte te gaan nemen in het Kantonnementsbureau. Bij mijn aankomst aldaar vond ik tot mijn verbazing als eenige achterblijver de dpl. C o h e n, van wien ik vernam, dat de Kantonnementscommandant zich met zijn staf verplaatst had naar het postkantoor²⁾. Na vele vergeefsche pogingen kreeg ik telefonisch verbinding en ontving bevel mij terug te trekken, voorloopig tot achter de Sluisbrug, en als ik het daar niet meer kon houden, in de richting van Papendrecht. Ik

¹⁾ In den morgen van 11 Mei zijn deelen van een Fransche Gemechaniseerde Lichte Divisie inderdaad in Brabant verschenen. Deze zijn echter op 12 en 13 Mei weer teruggetrokken. Dit laatste was aan Nederlandsche zijde echter niet bekend.

²⁾ Het was Luitenant P l a s s c h a e r t onbekend dat de bezetting van Dordrecht in den nacht van 12-13 Mei was teruggetrokken achter den ring van grachten (bij de Zuider Sluisbrug uitmondende in de Kalkhaven), die de oude stad omsluit. De Kantonnementscommandant had vervolgens 13 Mei omstreeks den middag zijn commandopost verplaatst naar het Postkantoor. Luitenant P l a s s c h a e r t bevond zich derhalve met zijn mannen geheel geïsoleerd buiten de opstelling der overige troepen.

maakte de tegenwerping, dat ik de laatste uren geen vuur van beteekenis had ontvangen en mijn steunpunt stevig versterkt had. Het bevel bleef: terugtrekken en de brug ophalen.

Systematisch trok ik mij, met medeneming van alle wapens, munitie, verbandmiddelen, enz., tot achter de Sluisbrug terug. Hier bevond zich een stelling, gedeeltelijk bezet met wielrijders. In 't geheel telde ik daar plm. 100 man in één straat bij elkaar ¹⁾

De toestand was mij onbegrijpelijk. Ik heb twee mitrailleurs weer in stelling gebracht en ben toen met eenige sergeanten van de wielrijders in contact getreden. Van hen vernam ik, dat, volgens hun commandant, mijn positie in magazijn Achterhakkers in den rug en in de flank kon worden aangegrepen. Het bleek, dat zij niet wisten hoe ik mij beveiligd had; voorts meenden zij ten onrechte, dat ik over de brug bij de Kalkhaven, welke al drie weken in reparatie was op een werf en dus niet bestond, kon worden aangevallen bij een landing van Duitschers op de Buiten Kalkhaven. Ik heb daarop met een Vaandrig ²⁾ afgesproken onder dekking van zijn menschen te zullen trachten wederom mijn oude stelling te betrekken, waarvan hij het belang wel inzag. Ik zag juist op dat moment den Eerste-Luitenant Davidson en vernam, dat de gesignaleerde pantserwagens Deutsche waren. Dit was een groote teleurstelling en maakte den toestand nog onbegrijpelijker. Ik belde nu uit het Diaconessenziekenhuis nogmaals den Kantonnementscommandant op en ontvouwde mijn plan om weer vooruit te gaan. Tevens wees ik op de onmogelijkheid de Sluisbrug op te halen, aangezien ten eerste het pantserafweergeschut dan niet meer kon vuren en ten tweede de brug aan 's vijands zijde moest worden opgehaald. Springstoffen om de brug te vernielen had ik niet. De Luitenant Davidson deelde zijn bevindingen met een z.g. „Fransche" pantserwagen mede, die tot op korten afstand was genaderd en toen zijn stelling in puin had geschoten, ondanks het vertoonen van de Nederlandsche driekleur door de bezetting in de stelling. ³⁾

Van barricade tot barricade trokken wij weer vooruit. Ik wilde juist het houtmagazijn aan de Achterhakkers weer doen bezetten, toen de S.M.T. Blommers van een verkenning aldaar terugkwam en berichtte, dat het dak en de bovenverdieping in de verchroominrichting met granaten waren beschoten. Hieruit concludeerde ik, dat de vijand mijn opstelling ontdekt had.

Ik bevond mij bij de stelling op de Achterhakkers naast de smederij, toen wij plotseling van alle kanten werden beschoten. Plotseling zag ik den S.M.T. van Vlierden recht-overeind staan op de Sluisbrug, terwijl de kogels om hem heen floten. Ik hoorde hem schreeuwen: „Blijf in je stellingen zitten voor den donder en dek elkaars aftocht" (of iets dergelijks). De bezetting bij de smederij had niet zooveel te lijden, daar zij in een stevige loopgraaf, versterkt met zandzakken, ijzeren standers, zand en straatkeien lag.

Ik haastte mij naar de Sluisbrug en zag, dat de verschillende achter elkaar liggende barricades één voor één werden verlaten. De eene partij dekte de andere door haar vuur. Van Vlierden had het gevaar van een wanordelijke terugtocht juist ingezien

¹⁾ Hier bevonden zich, ter afsluiting van de Zuider Sluisbrug, twee sectiën van 1-II-1 R.W. onder dpl. Sergeant van der Heyden (opvolger van den gewonden Res. 1e Luitenant P. E. J. M. Canoy), een sectie zw. mitrs. der M.C.-II-2 R.W. onder dpl. Sergeant Teunissen en een stuk pag. van II-1 R.W. onder dpl. Sergeant van Herwarden.

²⁾ Vermoedelijk Vaandrig W. F. E. Tausch, wnd. C.-1-II-1 R.W. Van deze compagnie was de C.C. gesneuveld, terwijl van de twee overblijvende officieren er één was gewond en één kort te voren met een gedeelte der compagnie door Deutsche vechtwagens afgesneden en later gevangen genomen.

³⁾ Dit had zich enkele minuten te voren voorgedaan bij de Spuibrug, gelegen O. van de Sluisbrug. Terwijl een vechtwagen de brug uit het zuiden naderde, meldde zich bij den Commandant der brugbezetting Res. 1e-Luitenant Davidson, een ordonnans van den Kantonnementscommandant, die mededeelde, dat de naderende vechtwagens Fransche vechtwagens waren en hierop derhalve niet mocht worden gevraagd.

en had de menschen weer nieuwen moed geschonken door zijn onversaagd optreden. Anders zouden onder de kogelregen veel slachtoffers zijn gevallen.

Ook Hazewindus onderscheidde zich door vóór de Sluisbrug met een lichten mitr. in zijn stelling te blijven, totdat de terugtrekkende posten alle veilig over de brug waren.

Wonder boven wonder waren er ondanks het hevige vuur geen slachtoffers te be-
treuren.

Toen de Sluisweg ontruimd was, trokken de Duitschers blijkbaar weer op en naderden ook door het Wilgenbosch.

Het pantserafweergeschut bij de smederij liet zijn stem hooren (later bleek mij, uit eigen ondervinding, dat een vechtwagen naderingspogingen deed, maar blijkbaar de balkenversperring te bezwaarlijk vond). Mitrailleur ratelden en het was duidelijk, dat de bezetting naast de smederij ook terug moest. Dit werd een overhaaste aftocht. Zij hadden niet eens gelegenheid hun vuurmond en lichten mitr. mede te nemen.

In geen geval mocht dit geschut in Deutsche handen vallen, want ook de munitie lag er nog (dit bleken nog slechts enkele brisantgranaten te zijn, doch dit wist ik toen nog niet!).

Zeer snel ontwierp ik een plan, legde het uit aan mijn menschen en riep: „vrijwilligers voor“.

Spontaan meldden zich de S.M.T. van Vlierden en de dpl. Grenadier P. Blom. Wij stapten in de Ford-tuoseater, die ik meegenomen had en die nu voor het laatst zijn dienst aan ons zou bewijzen. Zigzag reed ik over de Sluisbrug. Achter ons hoorden wij de kogels tegen de huizen slaan. Mijn oorspronkelijke bedoeling was den wagen bij de Dogcakefabriek te keeren en het geschut aan de bumper te bevestigen. Tot dat doel hadden wij ook steeds met het geschut op de wielen geschoten en een touw aan de affuitarmen gebonden. Snel handelen was geboden: Keeren lukte niet, want een Deutsche mitr. hield zijn bundel op plm. 3 m van de muur af, zoodat ik gedwongen was den wagen met vrij groote snelheid in de Dogcakefabriek door een hek te rijden.

Het geluk was weer met ons: het hek was niet op slot en de auto liep dood tegen een stapel zakken.

Van Vlierden was intusschen al uit den wagen gesprongen en had den lichten mitr. bemachtigd door vlak langs den muur te kruipen tot in de stelling. Het „vuurwerk“ was intusschen nog in vollen gang en werd steeds heviger. Veel tijd was er niet meer, dus ik ging in den robbengang naar voren en kwam tot op plm. 1 m van het geschut. Op dat moment brak de hel eerst goed los. De vechtwagen vuurde zijn granaten dwars door de barricade, door ijzeren standers en alles heen. Het doordringingsvermogen was enorm. Een van de granaten sloeg juist op het sluitstuk van het kanon en vernielde het grondig. Het was nu nutteloos geworden het kanon verder mee te nemen en het gelukte ons behouden in de Dogcakefabriek te komen.

De mitrailleur der vechtwagens hielden de Sluisbrug en het plein voor het Kantonnementsbureau gestadig onder vuur, zoodat wij afgesneden waren. Met den veroverden lichten mitr. en de trommels kropen wij in den kelder van het Kantonnementsbureau, daar onze manschappen uit de stelling achter de brug in de richting van den Sluisweg begonnen te vuren. Even later hoorden wij ons tweede pantserafweergeschut zijn laatste schoten afgeven. Toen . . . stilde . . . en even later reed een Deutsche vechtwagen voorbij, Deutsche commando's weerklonken ¹⁾

¹⁾ Zoodra de voorste der langs den Sluisweg oprijdende vechtwagens in het zicht van het achter de brug opgestelde pag. van II-1 R.W. kwam, gaf dit een schot af. Gelijktijdig verscheen de vechtwagen langs de Achterhakkers, die de barricade aldaar had doorbroken, en opende flankerend het vuur op de verdedigers van de Sluisbrug. Het tweede schot vernielde het stuk pag., doodde de No. 1 der bediening en verwondde

Het was het einde voor ons. Deutsche bezetting drong het Kantonnementsbureau binnen. Op straat klonken zwaar bespijkerde laarzen van Deutsche schildwachten.

14 MEI plm. 13.00. Door honger en uitputting, nat door het water in den kelder, kwamen wij in het daglicht: Krijgsgevangenen. Op den toren van de Grootte Kerk wapperde een witte vlag. ¹⁾

Ik wil dit verslag niet beëindigen zonder mijn bewondering en trots uit te spreken voor de verrichtingen en het doorzettingsvermogen van mijn menschen: Non-combattanten, pontonniers en torpedisten hebben eendrachtig, vol opoffering en moed, hun plicht — en velen meer dan hun plicht alleen — tot het laatste toe vervuld.

enkele anderen. De thans weerloos geworden verdedigers spatten onder het vuur der vechtwagens uiteen. Wellicht omdat de nauwe straten, die van de brug af de stad invoeren, grondig waren versperd, drongen de vechtwagens op dit punt niet in de binnenstad door.

¹⁾ Dordrecht werd in den nacht van 13-14 Mei door de verdedigers ontruimd. Deze trokken zich N. van de Merwede terug.

NIEUWE UITGAVEN

En auto-mitrailleuse à travers les batailles de Mai, door GUY DE CHÉZAL. Uitg. Plon, Parijs, 1941. Prijs 24 fr.

Schrijver van bovenstaand boekje was in Mei 1940 sergeant, commandant van één der pantserwagens der verkenningsafdeeling van de Fransche 12e Gemotoriseerde infanteriedivisie. Tijdens een rustpauze van 6—8 Juni, in afwachting van de aankomst van nieuw materieel, vertoevende ten huize van den Schrijver MARCEL BERGER, dicteerde hij op diens verzoek zijn belevenissen in de Mei-dagen in enkele uren aan een vaardige stenotypiste. Nadat DE CHÉZAL weder was vertrokken en tenslotte in Algiers aangeland, bewerkte BERGER het verkregen manuscript en zond het, als één der eerste kronieken uit den tweeden wereldoorlog de wereld in. Het boekje heeft derhalve al de voor- en nadeelen van dergelijke vluchtige en voor den vuist weg neergeschreven verslagen, zooals wij deze ook uit de jaren 1914—18 kennen. Er zou voor ons geen aanleiding zijn dit boekje te bespreken, ware het niet, dat — zooals ook blijkt uit een bij het boek gevoegde schetskaart — genoemde verkenningsafdeeling door België en Zeeuwsch-Vlaanderen naar de eilanden Walcheren en Zuid-Beveland is opgerukt. Zij maakte vermoedelijk deel uit van de „Groupement” (van 10 eskadrons met hulpwapens), waarvan eenige bevelen — betrekking hebbende op een eerder stadium van den opmarsch — zijn gepubliceerd in „*Het Duitsche wilboek betreffende Nederland en België*” (documenten No's 16 t/m 18). Uit Zuid-Beveland werden deelen, w.o. de pantserwagen van DE CHÉZAL vooruitgeschoven tot achter Dintel en Mark, vanwaar zij in den avond van 13 Mei in Zuidelijke richting terugtrokken. Hoewel het kaartje zulks zou doen vermoeden, zijn, zooals ook uit den tekst blijkt, deze troepen niet tot bij den Moerdijk gekomen. De Fransche pantserwagens, die daar in den loop van 11 Mei contact hadden met het 6e Grensbataljon, dat was ingezet om het in den vroegen morgen van 10 Mei door Deutsche valschernjagers vermeesterde bruggenhoofd Moerdijk te hernemen, en die in den avond van 11 Mei — na een Duitsch luchtbombardement — terugtrokken, behoorden tot het (gemechaniseerde) 6 Regiment kurassiers der 1 Lichte gemechaniseerde divisie, die uit het Zuiden in Brabant was binnengerukt.

DE CHÉZAL beperkt zich in zijn relaas tot hetgeen hij zelf uit zijn pantserwagen waarnam, hetgeen de waarheid ten goede komt, doch uiteraard een zeer beperkt blikveld geeft. In de 18 blzn., gewijd aan de dagen (11—14 Mei) dat hij op Nederlandschen bodem vertoefde, treffen in het bijzonder de superioriteit van de Deutsche vechtwagens, waarmede op 12 Mei — blijkbaar op omstreeks 15 km van de Moerdijk — een treffen plaats had en waartegen de Fransche pantserwagens geheel onmachtig waren, en voorts het vrijwel volkomen Duitsche luchtoverwicht. Verder blijkt duidelijk het algeheele gemis aan samenwerking tusschen Franschen en Nederlanders, dat zich nu eenmaal niet bij het begin van een oorlog laat improviseren.

M. R. H. CALMEYER.

DE OORLOG IN HET VERRE OOSTEN

II. De operaties van 1 tot 31 Januari 1942.

In het vorige artikel werden de gebeurtenissen in den Pacific in zuiver chronologische volgorde behandeld. Daar evenwel de operaties zich in de thans te behandelen periode duidelijker in bepaalde gebieden beginnen af te teekenen, zullen achtereenvolgens worden behandeld: de operaties op het Schiereiland Malakka, op het vasteland van Azië tegen Birma, op de Philippijnen, tegen Nederlandsch Indië en tegen Australië en de eilanden in den Stillen Oceaan.

De operaties van Japan tegen Tsjoenking, die nog steeds onverminderd voortgang vinden, vallen buiten het bestek van dit artikel. Ze zullen slechts worden aangehaald daar waar de Tsjoenking troepen in onderling verband met de overige geallieerde troepen optreden.

De operaties op het Schiereiland Malakka ¹⁾.

In het vorige artikel werd reeds gewezen op het verschil in terreingesteldheid tusschen Noord- en Zuid Malakka. In het Noordelijke gedeelte trachtten de Britsche troepen den Japanschen aanval te stuiten door het vernielen van bruggen; gedurende het verdere verloop van den strijd op Malakka poogden ze weerstand te bieden in de passen en ravijnen tusschen de hooge bergketens, natuurlijk onder gelijktijdige onbruikbaarmaking van voor den vijand belangrijke overgangen.

Op 1 Jan. zetten de Japanners, die, niettegenstaande de vernieling van de bruggen, kans hadden gezien de Perakrivier over te trekken, het offensief in op de Zuidzijde van de rivier; na een gemechaniseerde Australische divisie (vermoedelijk de 11e), die in dat gebied reeds gevoelige verliezen had geleden, wederom zware verliezen te hebben toegebracht. Den volgenden dag hadden ze, na ook de 8e Anzac divisie zware verliezen te hebben toegebracht, reeds een belangrijke sleutelpositie Zuid van de rivier ingenomen. Hierop trokken de Britsche troepen aan de Westkust terug in het sultanaat Selangor. De door genoemde divisieën geleden verliezen troffen de Britten gevoelig omdat deze troepen op Zuid-Malakka met een voor hen veel gunstiger wegens een belangrijke rol zouden hebben kunnen spelen.

Aan de Oostkust trokken de Britsche troepen na de verovering van Kwantan terug, bestookt door de Japansche luchtmacht. Op 2 Jan. werden transport-colonnes in beneden Perak bestookt. Hier ondervonden de Britsche troepen veel hinder van de door de moerassen opgerukte Japansche guerillabenden.

Op dienzelfden dag werd de Popham linie doorbroken. Deze liep door beneden Perak en was gericht tegen een uit Thailand naar het Z. oprukkenden

¹⁾ Zie hierbij de *schets van het schiereiland Malakka* op blz. 94 van het Maart nr. en de bijgevoegde *schets van Zuid-Malakka*.

vijand ¹⁾). Meer achterwaarts beperkten de versterkingen zich tot versperringen op de wegen, in de rimboe en in de rubberondernemingen.

Op 3 Jan. werd het vliegveld op 6 km ten Z. van Kwantan bezet, nadat het verzet van de \pm 1000 man sterke bezetting van Australische troepen was gebroken. Door het verlies van Kwantan hadden de geallieerden alle posten aan de Oostkust verloren. Aan de Westkust werd de haven Port Swettenham, de uitvoerhaven van Koeala Loempoer, een centrum van de rubberindustrie, evenals Singapore gebombardeerd.

Volgens Japansche berichten trad aan de Oostkust de 9e Britsche- en aan de Westkust de 11e Australische divisie op.

Veel werd van de Britsche troepen bij dezen voortgezette terugtocht gevergd door de voortdurende aanvallen van Japansche vliegtuigen op achterhoedes en transportcolonnen, vooral achter het front in Perak, temeer daar slechts een gering aantal Britsche vliegtuigen in de lucht aanwezig was. De Japanners vorderden nog steeds 15 à 25 km per dag.

In den nacht van 3 op 4 Jan. zien we de Britsche troepen nog steeds in den terugtocht, achtervolgd door Japansche pantserwagens. Evenals den vorigen nacht werden ook in den nacht van 3 op 4 Jan. Singapore en het vliegveld Tengah weer uit de lucht gebombardeerd, en op 4 Jan. het vliegveld Kelang.

Op 5 Jan. zagen de Britsche troepen in het gebied van Selangor 55 km ten Noordwesten van Koeala Loempoer zich genoodzaakt voor den druk der Japansche troepen verder zuidwaarts terug te trekken. Ook hier werd de „politiek der verschroeide aarde” toegepast en werden alle installaties in dat gebied verwoest of in brand gestoken.

Na een krachtigen stoot door het gebergte aan de grens van Perak en Selangor bereikten de Japanners op 7 Jan. Trolak in het stroomgebied van de Slim en openden het offensief op de Britsche troepen die daar op een front van 15 km breedte en 20 km diepte zich in het met dicht oerwoud begroeide bergterrein hadden verschanst en gedurende 9 uren fellen tegenstand boden. Met steun van de luchtmacht en van vechtwagens baanden de Japanners zich echter een weg door deze verdedigingslinie. Volgens Japansche berichten streeden hier twee Britsche divisies.

Zonder ophouden zetten de Japanners hun opmarsch naar het Z. langs de kust van Selanger voort.

Bij Moris ten Z. van Kelang landde bovendien nog een andere afdeeling, die vervolgens opmarcheerde naar Koeala Loempoer, dat zodoende van het N. en van het Z. werd bedreigd.

Deze herhaalde landingen op de lange kusten van Malakka waren een voortdurende bedreiging voor de flanken der Britsche troepen. Reeds toen werd het vlootsteunpunt Singapore ernstig bedreigd en werd het zeer twijfelachtig of, indien de Japansche opmarsch niet kon worden gestuit, het eiland als vlootbasis nog wel kon worden benut. Op 8 Jan. begon dan ook reeds de evacuatie van de militaire bureau's en archieven naar Java. De Japanners stonden toen op 70 km ten N. van Koeala Loempoer. Als gevolg van den snellen Japanschen opmarsch stortte de Britsche verdediging in den noordelijken sector van Selangor ineen. Op 9 Jan. doorbraken de Japanners de stellingen aan de Koeboestraat, aan het zuidoende van een diepe kloof tusschen de sultanaten Perak en Selangor 15 km ten N. van Koeala Loempoer. Deze kloof, die N.-Z. loopt, komt uit op een vlakke, die tot Koeala Loempoer doorloopt.

¹⁾ Het juiste beloop van deze linie is niet bekend.

Kelang geraakte eveneens in Japansche handen en op den avond van 9 Jan. eveneens het op 4 km ten Z. van de stad gelegen vliegveld.

In de vroege ochtenduren van 10 Jan. werd het algemeene offensief op het zuidelijk deel van Koeala Loempoer, een belangrijk strategisch punt, een knooppunt van spoorwegen en de hoofdstad der gefedereerde Maleische Staten, geopend.

11 Jan. 12.00 trokken de Japanners de stad binnen, die 's avonds geheel was bezet en waar de Japanners een belangrijke buit aan materieel en levensmiddelen maakten.

De Britsche troepen trokken terug in de richting van de stad Malakka, achtervolgd door de Japanners en bestookt door de vijandelijke luchtmacht ¹⁾.

Op 14 Jan. werd Port Swettenham opgegeven; Singapore werd weder uit de lucht aangevallen.

Na de plaatsen Tampin en Seremban in het gebied van Negri Sembilan te hebben genomen en de grenzen van de Kroonkolonie Malakka te hebben overschreden, bestormden de Japanners in den avond van 14 Jan. het belangrijke spoorwegknooppunt Gemas. Gemotoriseerde Japansche strijdkrachten, die van Kwantan naar het Z. oprukten, waren op dat tijdstip genaderd tot in de nabijheid van Pekan, 273 km ten N. van Singapore. De Japansche luchtmacht bestookte weder voortdurend de Britsche achterhoedes, transporten, troepenconcentraties en artilleriestellingen en maakte zoo den weg vrij voor het achtervolgende vechtwagenkorps.

In het O. en het W. waren de Japanners nu doorgedrongen in de provincie Johore, waar het schiereiland het smalst is, \pm 130 km. Hier verdeelden de oprukkende Japanners zich in drie colonnes, n.l. één langs de Oostkust, één langs de Westkust en een derde, die in het centrum van het Schiereiland oprukte ongeveer langs den spoorweg naar Singapore.

De Britsche pogingen om een nieuw front te vormen waren tot dusverre mislukt, aangezien de Britsche troepen geen kans hadden gezien zich van den vijand los te maken. De op Singapore terugtrekkende troepen werden geschat op 30.000 man. Op 15 Jan. werd door de achtervolgende Japansche troepen de rivier de Moear, die \pm 100 km ten N. van Singapore in Straat Makassar valt, overgetrokken. Daar werd de 45e Britsch-Indische brigade die den terugtocht der Britsche eenheden over de rivier moest dekken, omsingeld, waardoor deze genoodzaakt was zich vrijwel in haar geheel over te geven.

Volgens Japansche bron zouden op dat tijdstip Australische versterkingen onder bevel van generaal BENETT in Singapore zijn aangekomen. Wederom werden hevige luchtaanvallen uitgevoerd op Singapore, op vliegvelden en op andere militaire objecten. Japansche formaties bedreigden nu reeds belangrijke punten in Johore Bahroe.

Van Britsche zijde werden reeds voorbereidselen getroffen, den dam die Singapore met het vasteland verbindt, te vernielen.

Aangezien hierover de groote toevoerbuï loopt van het in Johore Bahroe gelegen waterreservoir voor Singapore, is het duidelijk dat hiertoe pas kon worden overgegaan, wanneer de bedreiging zoo groot zou worden, dat een oprukken over den dam werd gevreesd. Wel heeft Singapore zelf in het midden van het eiland nog twee kleinere waterreservoirs, deze zijn echter niet voldoende om in de algeheele behoefte te voorzien, zeker niet van een stad, overstroomd

¹⁾ Zie verder de *schets van Zuid-Malakka*. De spelling der plaatsnamen op dit kaartje wijkt hier en daar iets af van die in den tekst.

met vluchtelingen uit bijna geheel Malakka en overvol met strijdende troepen, terwijl bovendien een groote vloot van zoet water moest worden voorzien.

Het Nederlandsch-Indische Gouvernement, trouw aan de beginselen van den bondgenootschappelijken oorlog en vertrouwend op latere hulp, zond escadrilles-jachtvliegtuigen ter ondersteuning van de bedreigde vesting en van de nog op het Schiereiland strijdende troepen.

Op 16 Jan. 's morgens vroeg werd Batoe Anam ten Z. van Gemas genomen, nadat de \pm 1000 man sterke Australische verdediging zich dapper had verweerd.

Aan de Oostkust werd de Kali Pahang, die bij Pekan in zee mondt, overgestoken. Het vliegveld en de haven van Batoe Pahat aan de Westkust \pm 90 km ten noorden van Singapore werden op 17 Jan. bezet door dezelfde colonne, die ook Malakka had bezet.

Door de inmiddels op de Westkust verrichte landingen en door de bezetting van de haven en het vliegveld van Batoe Pahat hadden de Japanners daar ter plaatse de contrôle verkregen over de Straat van Malakka. Op 17 en 18 Jan. moesten de vliegvelden bij Tengah (Kota Tinggi en op het eiland Singapore hevige luchtaanvallen doorstaan. De Japansche successen op Malakka zijn wel voor een groot deel te danken aan het plaatselijke overwicht in de lucht, gepaard gaande met het over zee vooruitzenden van kleine formaties, die de Britsche troepen en verbindingslijnen in den rug voortdurend bedreigden.

De westelijke colonne rukte op tot Pontian Besar, 40 km ten W. van Johore Bahroe, terwijl de middencolonne op 19 Jan. een aanzienlijk deel der Britsche troepen, die zich nog ten Z. van Pekan bevonden, dreigde te omsingelen.

De troepen die Kwantan hadden bezet, brachten op dien dag een verbinding tot stand met Koeala Loempoer, zoodat op die hoogte het schiereiland over de geheele breedte in Japansche handen was.

Het was te verwachten, dat tot behoud van de vlootbasis de Britsche troepen in het zuidelijk deel van het Schiereiland verwoeden tegenstand zouden bieden.

Inderdaad werden op 20 Jan. hevige gevechten geleverd in de buurt van Segamati, ten Z.O. van Gemas, aan den spoorweg naar Singapore. Langs de Oostkust waren echter Japansche pantserformaties doorgestooten. Zij vielen de Britsche troepen, die een tegenaanval uitvoerden, bij verrassing in den rug aan en sloegen deze volkomen uiteen.

Door de op verschillende plaatsen op de Westkust gelande Japansche een-

(afb. Militär Wochenblatt 1942, nr. 33)

Zuid-Malakka

heden werd de spoorwegverbinding met Singapore onderbroken. Weliswaar werd hierdoor de positie van de naar schatting 20.000 man daar nog strijdende Britsche troepen nog niet ernstig bedreigd, maar op verschillende plaatsen in hun rug traden toch reeds weer Japansche eenheden op.

Op 21 Jan. waren de Japanners in het centrum gevorderd tot Labis, 50 km ten Z. van Gemas, aan den spoorweg naar Singapore en zetten de achtervolging van de weder terugtrekkende Britsche troepen in te zamen met een andere colonne, welke langs een omweg Bekok had bereikt.

In den avond van 23 Jan. dwongen de Japanners deelen van de 45e Inf. brigade en de 8e Australische divisie, na een aanval, die reeds op 21 Jan. te 12.00 was begonnen, tot den terugtocht.

Op 24 Jan. kwam een verbinding tot stand tusschen de troepen, die te land zuidwaarts trokken en de in het begin der week bij Batoe Pahat gelande troepen.

Hoewel de Japansche troepen op verschillende plaatsen, vooral langs de drie naar het zuiden voerende hoofdwegen, voorwaarts stootten, was niet alle weerstand opgeruimd. Gedurende 30 uur werden ten Z. van Kloelang verwoede gevechten geleverd door naar schatting 15.000 man Britsch-Indische troepen, die op Johore Bahroe terugtrokken. De Britsche troepen deden een tegenaanval met steun van vechtwagens, teneinde den Japanschen opmarsch tot staan te brengen, die echter mislukte.

De gevechten vonden nu plaats op een front dat liep van N.O. naar Z.W. over een frontbreedte van 50 km.

De activiteit in de lucht van Britsche zijde was de laatste dagen aanmerkelijk verhoogd. Vooral boven het vliegveld Tengah en boven en buiten Endau, waar de Britsche luchtmacht Japansche transportschepen aanviel, werden hevige luchtgevechten geleverd.

Steeds meer naderden de Japanners echter de stad Singapore.

De verdediging van Singapore werd voorbereid; een bijna 2 km breede strook aan de Noordoost- en Noordwestzijde van het eiland werd op 29 Jan. ont-ruimd.

In den middensector bereikten Japansche eenheden op 28 Jan. een punt aan den spoorweg naar Singapore 50 km van de straat van Johore verwijderd.

Op de Westkust bestookten de Japanners Britsche troepen, die waren vast-gelooopen in de moerassen ten Z. van Batoe Pahat.

De laatste hindernis vóór Johore Bahroe, 18 km ten N. van Singapore, viel in Japansche handen.

Vandaar rukten de Japanners direct langs een breeden straatweg op naar Singapore. Na den val van Kloelang voerden de Japanners een omsingelings-beweging uit door een stoot in noordoostelijke richting tegen de zich daar be-vindende Australische troepen, welke werden verslagen.

Van Britsche zijde werd de aanvallende Japansche legermacht geschat op 6 divisies of ongeveer 100.000 man. Het op het vasteland gelegen waterreser-voir van Singapore werd zonder tegenstand door de Japansche troepen bezet.

Op 31 Jan. bereikten Japansche eenheden de oevers van de zeeëngte die Singapore van het vasteland scheidt.

Johore Bahroe werd bezet.

In 55 dagen hadden de Japanners van de Thailandsche grens af 1600 km afgelegd.

De Britsche strijdkrachten hadden den dam met de brug, die het eiland met het vasteland verbindt, op twee plaatsen vernield en daarmee tevens den toe-

voer van zoet water van het vasteland afgesneden. De stad moest zich dus onder de reeds hiervoor geschetste omstandigheden behelpen met de beide kleinere op het eiland aanwezige waterreservoirs.

De strijd om de stad en de vesting, die gedurende al dien tijd hevig uit de lucht was aangevallen, ving aan.

De operaties op het vasteland van Azië in het gebied van Thailand en Birma¹⁾.

Naar aanleiding van het op 26 Dec. tusschen de regeering te Tsjoenking en Engeland gesloten bondgenootschap, verklaarde generaal WAVELL, dat de Tsjoenkingregeering een leger van 250.000 man elitetroepen naar Birma zou zenden om deel te nemen aan de verdediging.

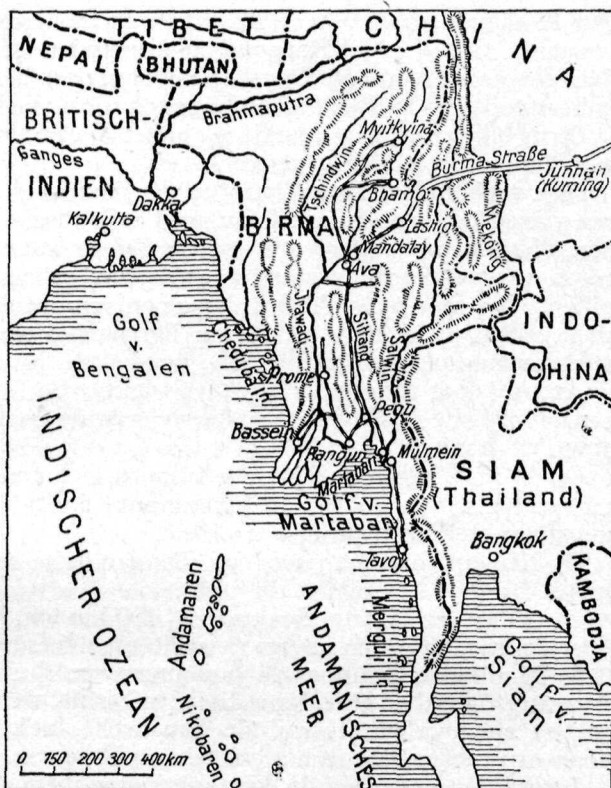
Dat Tjang Kai Tjek er toe overging hiervoor zooveel troepen beschikbaar te stellen, wijst wel op het groote belang van den Birmaweg, de groote levensader voor Tsjoenking.

De operaties der Japanners vormden dan ook een directe bedreiging van dezen weg.

De aanvallen hierop werden van drie punten uit ingezet: over de lange landtong van Birma naar het Schiereiland Malakka; van midden Thailand uit in de richting van Moulmein aan de baai van Martaban en verder door in de richting van Rangoon; van Noord Thailand uit, waar op 20 Januari de Japanners de rivier de Salween overschreden op een plaats waar deze de grens vormt tusschen Birma en Thailand.

Reeds eerder werd gemeld, dat naast den Birmaweg een andere weg in aanleg was. Teneinde niet geheel van dezen weg afhankelijk te zijn, werden reeds in het begin van Januari besprekingen gevoerd tusschen de Tsjoenkingregeering en de Tibetaansche autoriteiten over den aanleg van een nieuwen weg van Britsch-Indië via Tibet naar Tsjoenking.

Terwijl hevige gevechten in het gebied ten O. en ten Z.O. van Rangoon werden gevoerd, werden de vliegvelden van Mingaladon, 10 km ten N. van Rangoon,

(afb. Militär Wochenblatt 1942, nr. 40)

Birma en aangrenzende gebieden

¹⁾ Zie het bijgevoegde kaartje van Birma en aangrenzende gebieden.

van Moulmein en Tavoy steeds uit de lucht aangevallen, zoowel overdag als 's nachts. Ook de stad Rangoon en vier andere plaatsen werden op 4, 6 en 7 Jan. gebombardeerd. De Engelschen lieten deze bombardementen evenwel niet onbeantwoord. Op 8 Jan. werd Bangkok uit de lucht aangevallen.

De moeilijk verdedigde landtong in het Z. werd in den loop van de eerste helft van Januari geleidelijk opgerold.

Meer moeilijkheden ondervonden de Japanners, die in westelijke richting in een gebied ter lengte van 250 km, de Thailandsche grens hadden overschreden; niet alleen is hier het terrein zeer zwaar, maar waar ook moest worden gestreden tegen verspreide wilde stammen, die nog gebruik maakten van vergiftigde pijlen. Hier moest een 2000 m hooge en vrij ontoegankelijke bergketen in het grensgebied worden overschreden. Pas na het overschrijden hiervan, wat op verscheidene plaatsen geschiedde, konden de Japansche troepen afdalen naar de groote, door rivieren doorsneden vlakke van Oostelijk Birma, waar de achterenvolgende N.-Z. stroomende rivieren de geallieerden gelegenheid bieden stand te houden.

Op 17 Jan. zagen de Britsche troepen zich genoodzaakt Tavoy, een haven en strategisch belangrijk luchtsteunpunt in Zuid-Birma, te ontruimen en op gunstiger stellingen terug te trekken.

Op 21 Jan. overschreden ook Thailandsche troepen de Birmeesche oostgrens.

Ten O. en ten N. van Myawadi, \pm 100 km van Moulmein en ongeveer 30 km over de grens, werden hevige gevechten geleverd.

In Moulmein, dat door de Japanners werd beschouwd als het centrum van de eerste Britsche verdedigingslinies in Birma, werden Britsche troepenconcentraties aangevallen, terwijl de Japansche luchtmacht uitgebreide troepenconcentraties meldde in het gebied van Rangoon.

Intusschen naderden de Japanners Moulmein, dat door de oprukkende Japansche colonnes van drie zijden werd bedreigd en werd een overbrenging van de regeeringszetel van Rangoon naar Mandalay overwogen en voorbereid.

Op 23 Jan. trokken de Britsche troepen uit hun grensstellingen in de bergen ten oosten van Moulmein terug.

Op 25 Jan. verklaarde de plaatsvervangende Thailandsche minister van buitenlandsche Zaken Engeland den oorlog en op dien dag begon het Thailandsche leger van naar schatting rond 100.000 man den opmarsch teneinde het offensief op Birmeesch gebied in te zetten.

De Chineesche luchtmacht deed op dienzelfden dag een luchtaanval op een vliegveld in de nabijheid van Hanoy in Fransch-Indo-China. Het vliegveld en de stad Rangoon moesten vooral gedurende de laatste dagen van Januari herhaalde felle luchtaanvallen verduren.

Op 28 Jan. overschreden de naar Moulmein oprukkende Japansche troepen de Salween, terwijl een andere colonne uit het Z.O. naar deze plaats oprukte.

Op 31 Jan. was deze colonne, in de buurt van Moulmein gekomen en viel de stad van het Z. en O. aan. Ook ten W. van Moulmein werden reeds hevige gevechten geleverd.

De operaties op de Philippijnen ¹⁾.

Op Luzon werd de positie der Amerikanen steeds meer bedreigd door de naar Manilla oprukkende Japanners. Bij het nog verder opdringen en na den

¹⁾ Zie hierbij de *schets* op blz. 97 van het Maart nr.

val van Manilla bleef den Amerikanen niets over dan zich in de bergen terug te trekken en een guerilla te voeren, teneinde tijd te winnen.

Het schiereiland Bataan (Balanga) en het vestingeiland Corregidor bieden tot het voeren van een dergelijken strijd voldoende gelegenheid. Hier hielden de Amerikanen steeds hun manoeuvres, elke vierkante meter is bekend terrein. In het W. steunen daar de verdedigingslinies op het gebergte en in het O. op een moerassige kuststrook, terwijl vele natuurlijke hindernissen het beloop der stellingen volgen. Overal in de bergen waren reeds vestingwerken, onderkomens en bergplaatsen gebouwd, waardoor een hardnekkige verdediging mogelijk werd. Het betrekkelijk korte front eischt niet veel troepen en omvatting door de Japanners is zeer bezwaarlijk, zoodat deze slechts frontaal kunnen aanvallen. In den middag van 1 Jan. waren de uit het N. oprukkende Japanners nog 50 km van Manilla verwijderd. Op 2 en 7 Jan. werden troepenconcentraties gebombardeerd in de buurt van Balanga en Soebig.

Op 2 Jan. bezetten de Japanners zonder strijd de basis Cavite nadat deze van te voren door de Amerikanen was ontruimd. N. van Manilla poogden de Amerikaansche troepen nog vergeefs tegenstand te bieden, 15.00 plaatselijke tijd, dus 18 dagen na de eerste landing van sterke Japansche afdeelingen in de baai van Linguayan, trokken de Japanners echter Manilla binnen.

Alle schepen waren uit de zône van Cavite en Manilla terug getrokken, en een groot deel van de Amerikaansche troepen was het gelukt — na het vernielen van alle installaties en van alles wat verder voor een vijand van nut kon zijn, met uitzondering van opgeslagen levensmiddelen die toereikend waren voor een tijd van 2 à 3 jaar — te ontkomen naar het reeds eerder genoemde vestinggebied langs de baai van Manilla op het schiereiland Balanga. Het vestingeiland Corregidor, dat een wijkplaats werd voor vele commandoposten, bleef eveneens bezet en werd van nu af het doelwit der Japansche luchtaanvallen, evenals de marinehaven Olongapoe en het vliegtuigsteunpunt Malolos.

Een gedeelte van de Amerikaansche marine hield nog de Soebigbaai bezet met de steden Soebig en Olongapoe. Morin, Bagak en Mariveles waren door landstrijdkrachten bezet.

Op 3 Jan. trachtten de Japanners te landen op de Westkust van het schiereiland.

De baaien van Manilla en Soebig waren afgesloten en bezaaid met mijnen; hiervóór lagen sterke formaties van de Japansche vloot.

Te land sloten de Japanners de haven van Olongapoe, waar de Amerikanen veel zware artillerie in stelling hadden gebracht, af en eveneens de zuidpunt van het schiereiland Balanga (Bataan), dat de baai van Manilla naar het westen beheerscht; voorts bezetten ze het eiland Hiab aan den zuidelijken uitgang van de baai van Manilla, tegenover Corregidor.

Op 4 Jan. voerden de Philippijnsche troepen, die den Japanschen opmarsch op Balanga beletten, tegenaanvallen uit. Olongapoe en de Westkust van Balanga werden door de Japansche luchtmacht gebombardeerd.

Op 5 Jan. wierpen de Japanners steeds nieuwe troepen en vechtwagens in den strijd; schepen ten N.O. van Corregidor en colonnes vrachtauto's ten N. van Mariveles werden gebombardeerd. Het gemis aan vliegtuigen en van vechtwagens deed zich aan Amerikaansche zijde gevoelen.

Op 10 Jan. werd Olongapoe bezet; door landingen op de Westkust trachtten de Japanners hier wederom de Amerikanen in rug en flank te bedreigen. Nog steeds hielden echter Amerikaansche en Philippijnsche troepen stand in stellingen in de tot 1280 m hooge bergen en langs de kust 20 km ten Zuiden van Olongapoe.

Op 14 Jan. werden door de Japansche luchtmacht een aantal Amerikaansche transportschepen ontdekt in de nabijheid van Corregidor waarvan werd verondersteld, dat ze zouden dienen tot afvoer van de op Bataan of Corregidor strijdende troepen.

De kleine eilandvesting Grande, aan den ingang van de Soebig baai, die voor deze baai dezelfde functie vervult als Corregidor voor de baai van Manilla werd op 16 Januari door Japansche marinestoottroepen bij verrassing genomen. Intusschen vorderde, zij het in langzamer tempo dan tot nu toe, de Japansche opmarsch in de richting van Mariveles.

De Japansche luchtmacht, door een tekort aan vliegtuigen van Amerikaansche zijde weinig gehinderd, vernielde op 20 Jan. het telegraafstation te Glan aan de Zuidkust van Mindanao; Corregidor werd wederom hevig aangevallen en schepen ten Z. van Ceboe werden gebombardeerd.

Op 22 Jan. viel Morin, op 8 km van Olongapoe, na 8 uur van hevige gevechten in Japansche handen.

Op 26 Jan. werd Balanga, een voor de Amerikanen strategisch belangrijk punt, veroverd. Voor de tweede maal werd generaal MAC ARTHUR den eisch gesteld Corregidor over te geven.

De Amerikanen vochten echter door.

Naar schatting traden op de Philippijnen vier Japansche divisies op.

De operaties tegen Nederlandsch-Indië ¹⁾

Over deze operaties, die vanzelfsprekend Nederland zeer van nabij treffen, zal waar mogelijk iets meer worden uitgeweid dan over de operaties in de overige gebieden van den Pacific.

Reeds eerder werd gemeld, dat Nederland, getrouw aan de beginselen van een bondgenootschappelijken oorlog en in de hoop, dat de door de bondgenooten beloofde hulp tijdig en in voldoende mate zou worden verstrekt, een belangrijk deel van de luchtmacht had ingezet bij de verdediging van Malakka. Blijkbaar zijn hier onze jachtvliegtuigen waaraan wij ter bescherming van onze luchtvloot van bombardeurs zoo zeer behoefte hadden, voor een groot deel ten offer gevallen.

De Japansche luchtaanvallen plaatsten Indië voor een zeer ernstig vraagstuk, niet alleen door de goede scholing der Japansche vliegers en de goede kwaliteiten van hun materieel, maar vooral omdat ze reeds op dat moment in het zuidelijk deel van den Pacific het overwicht in de lucht hadden veroverd.

Generaal H. TER POORTEN, de Nederlandsch-Indische legercommandant, die opgetreden was, na het noodlottig vliegongeval waarbij de vorige legercommandant, generaal BERENSCHOT, het leven liet, had reeds in het begin van Jan. verklaard, dat de verdediging van Indië er van afhankelijk was, of de Vereenigde Staten aan Nederlandsch-Indië vliegtuigen en vechtwagens zouden zenden. Honderden vliegtuigen, verklaarde hij, in de komende weken zouden voor de strijdkrachten in het zuidelijk deel van den Stillen Oceaan van meer waarde zijn, dan duizenden vliegtuigen in latere weken.

De Gouverneur-Generaal, Opperbevelhebber over Leger en Vloot en hoogste Bestuursambtenaar, was onder deze moeilijke omstandigheden niet bij machte het geheele apparaat alleen te hanteeren. Op 27 Januari werd derhalve Dr. H. J. VAN MOOK benoemd tot Luitenant-Gouverneur-Generaal.

¹⁾ Zie hierbij de bijgevoegde kaartjes van Borneo en de Minahassa en overigens een willekeurige kaart van Ned.-Indië.

KAART VAN PELT

Borneo

Voor de eerste maal sinds op 1 Mei 1855 het thans geldende Regeerings-reglement in Indië werd ingevoerd, werd de functie van Luitenant-Gouverneur-Generaal vervuld. Krachtens artikel 4 van dit Reglement is dit de titel van den ambtenaar, dien de Kroon aan den Gouverneur-Generaal kan toevoegen, die bestemd is om hem voorloopig op te volgen en die inmiddels zoodanig werkzaam is als door de Kroon of den Gouverneur-Generaal wordt voorgeschreven.

Vooral voor de vertegenwoordiging naar buiten en het contact met de bondgenootschappelijke regeeringen werd hiervan een ruim gebruik gemaakt. Begin Jan. begaf zich, nadat reeds eenige dagen tevoren Dr. VAN MOOK daar was aangekomen, ook de G.G. naar Australië om aldaar, na het tot stand brengen van één enkel opperbevel in het Z.W. van den Stillen Oceaan, te be-raadslagen over de gemeenschappelijke verdediging van Ned.-Indië en Australië. Dit opperbevel was op 3 Jan. tot stand gekomen door de benoeming van

Kaart van Pelt

De Minahassa

Op 8 Jan. werd het eiland Tarakan, zeer belangrijk als vindplaats van zware olie, gelegen voor het mondingsgebied van de Sesajap aan de Noordoostkust van Borneo, gebombardeerd. In den nacht van 10 op 11 Jan. zetten de Japanners troepen aan land. De Ned.-Indische bezettingstroepen boden verbitterden tegenstand. Alvorens de Japanners het eiland veroverden waren alle olievoorraden en bronnen verwoest. Aan de Zuidwestkust hield een deel der bezetting in een kleine versterkte stelling vrij lang stand, maar werd, nadat de Japansche vlootstrijdkrachten daarop een geconcentreerd vuur legden, gedwongen den strijd op te geven.

De Ned.-Indische artillerie bracht den Japanschen mijnenvegers, die op den dag der landing de baai van Tarakan binnenvoeren om de daar gelegde mijnenversperring op te ruimen, gevoelige verliezen toe. Minstens één dezer schepen ging met man en muis onder, terwijl van Japansche zijde het verlies van de Nederlandsche mijnenleger „PRINS VAN ORANJE” werd gemeld.

Een deel der bezetting slaagde er in uit te wijken. Op 14 Jan. bevestigde de Ned.-Indische regeering dat Tarakan was gevallen. Tegelijk met de actie tegen Tarakan landden de Japanners op drie plaatsen op Celebes, o.a. bij Kema aan de Noordoostkust van de Minahassa ongeveer 30 km van Menado. Hier werden ook valschermtroepen ingezet. Hevige gevechten werden gevoerd in de omgeving van Tondano, Eris, Kombi en langs de wegen naar de havenplaats Amoerang. Ook hier werden door de terugtrekkende Ned.-Indische troepen volgens een vooraf opgesteld plan alle voor een vijand van belang zijnde werken verwoest. Verder werden Japansche scheepsbewegingen in Zuidelijke richting gemeld in straat Makassar. Aan te nemen was dat het doel hiervan de stad Makassar was, op de uiterste Zuidwestpunt van het eiland. De verwachting van Batavia dat een groot Japansch offensief op komst was, was alleszins begrijpelijk. Op 12 Jan. werd een steunpunt van watervliegtuigen aan de golf van Tomini aangevallen, waarbij hangars en barakken werden getroffen. Ook Ternate werd gebombardeerd.

Op 14 Jan. werd het vliegveld Kakas aan de Zuidpunt van het meer van Tondano, \pm 60 km Zuid van Menado, vermeersterd, en rukten de Japanners op naar Tondano, waar ze zich voegden bij de troepen die te Kema waren geland. Op 15 Jan. deden Ned.-Indische en Amerikaansche vliegtuigen een aanval op Tarakan, terwijl de Japansche marineluchtmacht aanvallen deed op

Generaal WAVELL, onder gelijktijdige instelling van een opperbevel over alle geallieerde marinestrijdkrachten onder den Amerikaansche admiraal HART.

Intusschen landden de Japanners steeds nieuwe troepen op het Britsche gedeelte van Borneo.

Op 31 Dec. was Broenai bezet en op 1 Jan. het eiland Laboean, een duikbootbasis, aan den ingang van de baai van Broenai.

In den nacht van 6 op 7 Jan. werd Ambong in Britsch Noord-Borneo door 80 vliegtuigen aangevallen, terwijl ook boven andere deelen van Noord-Borneo groote luchtactiviteit van Japansche zijde werd waargenomen.

Babo Sogong, op Nieuw Guinea, op New Britain, op Balik Papan, op de Riouw Archipel, op Makassar, Palopo, Kolonedale en Kendari; op Ternate en La-boehan en op de Halmaheira groep en Ambon.

Op 15 Jan. zetten de Ned.-Indische troepen aan de grens van Serawak een actie in tegen de daar gelande Japanners.

Op 16 Jan. werden Sabang en het vliegveld Pangkalan ten N.W. van Belawan aangevallen door Japanners, die van Malakka terugkeerende Engelsche vliegtuigen achtervolgden. Op 17 Jan. werd Ambon in twee golven weder heftig aangevallen, waarbij schade aan de havens werd aangericht. Verder werden vliegvelden op Celebes aangevallen.

Op 20 Jan. werd de eerste luchtaanval op Java uitgevoerd en werd door Japansche marinetroepen Likoepong aan de Noordpunt van Celebes bezet.

Op 21 Jan. werden Sabang en Sibolga gebombardeerd. Op 22 Jan. hadden de Japanners alle belangrijke plaatsen in de Minahassa bezet. In straat Malakka werden schepen aangevallen, Belawan werd weder uit de lucht aangevallen, alsmede een vliegveld bij Palembang. Op dezen en den volgenden dag werden met succes Japansche luchtstrijdkrachten aan den grond gezet aan de Noord-oostkust van Nederlandsch-Borneo in de omgeving van Tarakan.

Sedert eenige dagen was de Japansche luchtmacht zeer actief, in het bijzonder langs de kust van Noord-Sumatra. Alles wees er op, dat na de verovering van Tarakan de Japanners hun aanvallen zouden richten op het eveneens belangrijke oliecentrum Balik Papan.

Teneinde te voorkomen dat dit den Japanners geheel of gedeeltelijk onbeschadigd in handen zou vallen, werd het op 23 Jan. geheel verwoest.

Op 24 Jan. landden de Japanners te Balik Papan, waar hevige gevechten werden geleverd, en te Kendari op de Zuidkust van Celebes.

Al deze acties gingen gepaard met een groote Japansche activiteit in de lucht boven de randgebieden. Het Japansche Hoofdkwartier maakte bekend dat Tarakan nu geheel was bezet en gezuiverd van Ned.-Indische troepen.

Ook Moeara Tawao (Tawdo) \pm 100 km ten N. van Tarakan op de grens van Britsch-Borneo werd bezet.

Te Lorenzo Marques gereedstaande Portugeesche troepen waren ingescheept op het troepentransportschip Joao Belo en zetten, begeleid door een aviso, koers naar Portugeesch-Timor teneinde de verdediging van dat deel van het eiland op zich te nemen. Tusschen de Portugeesche en de Japansche regeeringen werd echter overeengekomen, dat Portugal voorloopig niet zou trachten troepen daar te landen.

De Japansche troepen die Serawak hadden bezet; zetten hun aanvallen voort op de aan de grens van Nederlandsch- en Britsch-Borneo optredende Nederlandsch-Indische troepen.

Op 25 en 26 Jan. werd de bezetting van Balik Papan voltooid, terwijl ook Kendari geheel werd bezet.

Op 27 Jan. moest de vlootbasis Ambon een felle luchtaanval ondergaan, terwijl op dien dag en den volgenden boven het gedeelte van den Archipel ten O. van Straat Malakka groote activiteit in de lucht van Japansche zijde heerschte. Op 27 Jan. werd Emmahaven, de haven van Padang, gebombardeerd, waarbij door bomtreffers elf schepen werden beschadigd of door brand werden verwoest.

Het hulpschip van de gouvernementsmarine „Wega” ging bij een actie in den Archipel verloren. Op 28 Jan. werd Emmahaven opnieuw gebombardeerd, evenals Pontianak. Deze laatste stad werd bovendien bedreigd door ver voor-

uitgedrongen Japansche troepen die waren doorgebroken van Serawak uit, en die op 27 Jan. Sambas reeds hadden bezet.

Een andere Japansche colonne veroverde op den 27sten het vliegveld Ledo in het Westelijk deel van Borneo.

Naar schatting werd aangenomen dat op Borneo in totaal twee divisies waren geland.

Ook Paré-Paré op Celebes en Sabang op Poelau Weh werden gebombardeerd, alsmede luchtbases op verschillende eilanden in de Molukken.

In den avond van 30 Jan. landden de Japanners te Ambong aan de Noordwestkust van Britsch-Borneo. Deze landing werd voorbereid door een sterke marine-eenheid, die, voordat de landing werd uitgevoerd, in nauwe samenwerking met de luchtmacht, een hevig bombardement op de kust uitvoerde.

Verder deden dien dag marineluchtstrijdkrachten aanvallen op Ambon, Koepang, op verschillende objecten in het gebied van de Bandazee en op een convooi in Straat Banka.

De operaties tegen Australië en de eilanden in den Stillen Oceaan.

Japans opmarsch naar het Zuiden richtte zich niet alleen tegen Zuid-Oost-Achter-Azië en Nederlandsch-Indië, de verbindingsschakel tusschen dit gebied en Australië, maar ook tegen de Pacificeilanden, die Australië in een grooten hoog omsluiten.

Omstreeks 5 Jan. vielen Japansche oorlogsschepen een haven aan op Hawaii waarbij een Amerikaansch oorlogsschip werd beschadigd.

Op 7 Jan. werd het vliegveld Raboul op Nieuw Pommeren (Bismarck-archipel) tweemaal gebombardeerd.

Op 11 Jan. werd Toetoeila, een van de Samoa-eilanden, eveneens door een Japansch oorlogsschip beschoten.

Op 12 en 13 Jan. belegde het Australische oorlogskabinet een bijzondere vergadering ter bespreking van de zich voordoende strategische vraagstukken.

Als uitvloeisel hiervan werd Australië verdeeld in twee groote militaire commandogroepen.

Queensland, Nieuw-Zuid-Wales, Victoria, Tasmanië en Zuid-Australië werden gesteld onder bevel van generaal-majoor Sir IVAN MACKE en West-Australië werd gesteld onder bevel van generaal-majoor M. C. P. PLANT, terwijl daarnaast Darwin en Nieuw Guinea onder bevel bleven van de plaatselijke commandanten, natuurlijk onder contrôle van het Hoofdkwartier.

Op 20 Jan. werden de vliegvelden van Rabaul en van Woenakokor op New Britain, een der eilanden van den Bismarck archipel aangevallen.

In den avond van 22 Jan. werd een Japansche transportvloot van 11 à 12 schepen, beschermd door drie kruisers, een torpedojager en een vliegtuigmoederschip, eenige mijlen buiten Raboul gesignaleerd.

In den ochtend van 23 Jan. landden Japansche strijdkrachten in de nabijheid van die plaats na zware aanvallen door ongeveer 40 Japansche vliegtuigen.

Bulolo een kleine mijnstad op Noordoost Nieuw-Guinea werd eveneens uit de lucht aangevallen.

Denzelfden dag verrichtten de Japanners een landing op Kaveng (Kavieng) op Nieuw-Ierland en te Kieto op Bougainville, een der Salomons-eilanden.

Op Nieuw-Guinea en de Salomonseilanden ging men over tot evacuatie der burgerbevolking uit de steden zoowel als uit het binnenland, terwijl de Australische minister van oorlog op 24 Jan. de mobilisatie van het binnenlandsche leger gelastte. Intusschen gingen de vlootoperaties ten O. van Nieuw-Guinea en ten N. van Australië voort, ongeveer in de richting van Nieuw-Zeeland.

Naar schatting bedroeg de sterkte der op Nieuw-Guinea gelande troepen een divisie.

Door de val van Raboul zouden de Japanners de beschikking krijgen over drie luchtbases, waarvan één voor watervliegtuigen. De beide andere zijn civiele luchthavens. De Bismarck-Archipel is te beschouwen als een sleutelpositie in het hart van het zuidelijk deel van den Pacific, politiek zoowel als strategisch van groot belang.

Reeds in den aanvang van dit artikel werd vermeld, dat generaal WAVELL belast werd met het opperbevel over het Z.W. deel van den Stillen Oceaan, onder gelijktijdige aanstelling van admiraal HART als bevelhebber over alle marinestrijdkrachten.

Dit vond plaats op 3 Januari. Als plaatsvervangend opperbevelhebber werd benoemd generaal-majoor BRETT en tot chef van den Staf van WAVELL, generaal POWNWALL, terwijl maarschalk TJANG KAI TJEK werd benoemd tot opperbevelhebber der geallieerde land- en luchstrijdkrachten op het Chineesche oorlogsterrein.

Dat nòch de Nederlandsch-Indische commandant der marine, nòch die van het leger tot een dier posten werden benoemd, behoefde in dit stadium niet te verwonderen. Anders evenwel zou de toestand worden na den val van Malakka en Singapore, toen het gebied der geallieerden in twee deelen werd gesneden en het voor één bevelhebber niet meer doenlijk was dit geheel te commanderen. Toen bleek de groote behoefte aan een marinecommandant die geheel met den toestand in den Nederlandsch Indischen Archipel was vertrouwd, en werd de Nederlandsche marinecommandant in de Indische wateren, vice-admiraal C. E. L. HELFRICH, benoemd tot commandant der geallieerde marine.

Als uitvloeisel van de gedachtenwisseling tusschen President ROOSEVELT en CHURCHILL werd op 15 Jan. een Oorlogsraad in den Stillen Oceaan ingesteld, waarin, behalve de Vereenigde Staten en Groot Brittannië, ook de Sovjet-Unie, China en Nederlandsch-Indië zitting hadden.

B.

(Wordt vervolgd).

Verklaring van eenige in den tekst voorkomende namen:

negri	= klein land.	batoe	= steen.
Sembilan	= negen	papan	= plank.
perak	= zilver.	balik	= omdraaien, omkeeren
tandjong	= kaap.	poelau	= eiland.
tengah	= midden-half.	besar	= groot.
maharani	= vorstin	pandjang	= lang.

ADVIEZEN EN INLICHTINGEN

Vraag. Mogen wij officieren, beroeps en reserve, met het oog op de wapenverordening, onze voor eigen rekening aangeschafte wapens, geen vuurwapens zijnde, in ons bezit houden?

Antwoord: Bij brief D. v. D. Afd. Bur. dd. 12 Augustus 1941 Afd. E. Bur. 1, nr. 74 werd het volgende ter kennis gebracht:

INLEVERING VAN WAPENS EN UITRUSTINGSSTUKKEN DOOR NEDERLANDSCHE OFFICIEREN.

Het Hoofd van het Afwikkelingsbureau van het Departement van Defensie, maakt bekend:

1. Nederlandsche beroeps- en reserve-officieren, inbegrepen de zich niet meer in actieven dienst bevindende officieren, zijn verplicht, voor zoover zulks niet reeds is geschied, tot inlevering van de volgende voorwerpen, volgens de hieronder aangegeven regels:

a. van rijkswegen ontvangen wapenen, munitie en uitrustingsstukken; de nog in actieven dienst zijnde officieren zijn van de inlevering der ontvangen houw-, steek- en stootwapenen vrijgesteld;

b. uit eigen middelen aangeschafte vuurwapenen en munitie van welken aard ook, uitgezonderd jachtwapenen, waarvan aanschaffing, dragen en bezit volgens algemeen geldende voorschriften is geregeld;

c. na 14 Mei 1940 uit eigen middelen aangeschafte houw-, steek- en stootwapenen.

2. Houw-, steek- en stootwapenen, zoodat uitrustingsstukken, door Nederlandsche officieren vóór 14 Mei 1940 uit eigen middelen aangeschaft, zijn, voor zoover deze voorwerpen zich in eigen bezit of dat van den erfgenaam bevinden, van inlevering vrijgesteld. (Zie ook Verordening 139/1941 (Wapenverordening), artikel 5, lid (1), punt 6).¹⁾

3. Aanschaffing van wapenen en muni-

tie van welken aard ook is den beroeps- en reserve-officieren verboden.

4. De inlevering moet plaats hebben bij den burgemeester van de woon- of verblijfplaats van betrokkene, ten gemeentehuize, tenzij door den burgemeester een andere inleveringsplaats wordt aangewezen.

5. De inleveringstermijn loopt van 25 t/m. 30 Augustus 1941.

Wij voegen hier nog aan toe de volgende, in de dagbladen gepubliceerde waarschuwing:

ZWARE STRAFFEN OP OVERTREDING DER WAPENVERORDENING.

Steeds weer moet geconstateerd worden, dat niet het noodige begrip bestaat van den omvang van het wapenverbod en de ernstige gevolgen van een overtreding daarvan. Alle met het bezit van wapens verband houdende problemen zijn onduidelijk en tot in bijzonderheden geregeld in de verordening van den rijkscommissaris 1939/41 (wapenverordening). Wapens in den zin van deze verordening zijn:

1. Vuurwapens, waarmede gelijk staan wapens, die bestemd zijn tot het verspreiden van giftige, verstikkende of weerloos makende middelen.

2. Houw- en steekwapenen, d.w.z. wapens, die naar hun aard er toe bestemd zijn door houwen, stooten of steken verwondingen toe te brengen.

Onder de wapenregeling vallen dus niet slechts zooals vaak wordt aangenomen, vuurwapenen van alle soorten en munitie, springstoffen en ontploffingsmiddelen, maar ook overige wapens, zooals dolken, ploertendooders, boksbeugels, gummi-stokken en ieder ander voorwerp, van anderen verkregen of zelf vervaardigd, dat bestemd is tot het toebrengen van verwondingen.

Door overtreding van deze voorschriften stelt men zich volgens par. 2 der verordening no. 138/39 bloot aan de zwaarste straffen.

¹⁾ Hierin wordt bepaald, dat het dragen van vorenbedoelde wapenen den officieren slechts is geoorloofd, wanneer zij in uniform zijn gekleed.

IK ZIE DEN OORLOG

FRAGMENT UIT DE OORLOGS-HERINNERINGEN ¹⁾ VAN

W. BREDERODE,
Res. Kapitein 19 R.I.

Achter de hoog-gelegen barak lig ik in het gras van de wallen en neem door mijn kijker het landschap in me op. Links van me ligt een soldaat met een goedig gezicht. Zijn rood-omrande oogen spieden voortdurend in het rond en zijn hand omklemt vastberaden zijn geweer. Rechts ligt een jonge vaandrig. Zijn gezicht is dat van een kind, maar in zijn oogen zie ik den blik van een man, die zich geplaatst heeft tusschen hetgeen hem lief is en den aanvaller daarvan.

Onder aan den wal is een breed water, waarachter een weiland met hoog gras begroeid. Tusschen de grashalmen zie ik vele voorjaarsbloemen kleuren. De warme lucht trilt boven de groene vlakke en een paar bonte koeien liggen loom en slaperig te herkauwen. Het weiland wordt begrensd door een hoogen dijk, die met geboomte beplant is.

Een paar boerderijen liggen verlaten en droomerig achter den dijk en een verre kerktoeren steekt zijn spits naar de blauwe lucht.

Met mijn oogen half gesloten tuur ik naar dit stille, mooie land, dat uitgestorven schijnt en het lijkt me haast onmogelijk, dat straks misschien pantserwagens over dien dijk zullen rennen. Ze zijn gemeld, dus zullen ze wel komen ook.

Om mijn slaperigheid te verdrijven steek ik een sigaret op en deponeer er voor mijn bureu ook een. Mijn tong lijkt een leeren lap door het vele rooken, maar het is het eenige, dat me eenigszins verstrooiing brengt.

Plotseling is er iets, dat mijn aandacht trekt. Een onschuldig uitziende vrachtauto komt langzaam van rechts op den dijk aangereden. In dit doodenlandschap doet dat bewegende ding hoogst eigenaardig aan. Ik tuur door mijn kijker en volg den wagen, die bij een groepje lage boomen stil staat. Er wippen een paar zwarte figuurtjes uit, die snel achter den dijk verdwijnen. Dan zet de auto zijn weg voort. Het was nauwelijks te zien, dat hij stil heeft gestaan.

Een oogenblik later komt een andere auto aanrijden. Hetzelfde spel herhaalt zich en weer zie ik zwarte poppetjes verdwijnen. De afstand is te groot om te zien wat daar gebeurt, maar moeilijk te raden is het niet. We worden omringeld door de vijandelijke stoottroepen.

Ik vestig de aandacht van mijn bureu op wat ik zie en gedrieën spannen we onze oogen in om eenigszins zekerheid te hebben.

In mijn hart heb ik het gevoel van een vastgebonden dier, dat door een tijger besloopen wordt, maar tegelijkertijd voel ik, dat wat nu misschien gebeuren gaat een mannelijke wijze van oorlogvoeren is. In een onderkomen zitten wachten of misschien een van de granaten raak zal zijn, is moordend en werkt

¹⁾ Hoewel geen krijgsgeschiedenis in den eigenlijken zin, hebben deze bladzijden o.i. toch historische waarde omdat zij vertolken wat velen op 15 Mei 1940 hebben gevoeld. (Red.)

verlammend. De machteloosheid smakt je ineen en maakt je willoos. Nu heb ik het gevoel, dat ik straks zal kunnen vechten, man tegen man, met het pistool in de vuist en dat ik me nu zal kunnen verdedigen tegen een vijand, dien ik zie en die niet op kilometers afstand van me zit.

Tusschen de grashalmen aan de overzijde van het water zie ik plotseling het groen van helmen. Het zijn er drie. Zijn het Hollandsche of Duitsche helmen? Ik weet, dat in het voorterrein een eigen patrouille is, maar ik heb er geen idee van of die helmen, die ik zacht tusschen het groene gras zie bewegen aan onze soldaten toebehooren. Ik schat den afstand op 300 m; met een goed geweer en een kalme hand dus een prachtige trefkans. Onwillekeurig gaat mijn hand in de richting van het geweer van mijn buurman, maar de onzekerheid omtrent de identiteit van de helmdragers doet me besluiten te wachten.

Den soldaat, die naast me ligt, heb ik gewezen op de groene, bewegende dingen. We turen onafgebroken naar die eene plek. In de oogen van mijn buurman zie ik mijn eigen gedachte: „Kon ik maar schieten”. Maar liever niets doen dan een van onze eigen jongens raken.

De soldaat trekt me aan mijn mouw en fluistert met heesche stem: „Kap'tein, er ligt een bootje aan den anderen kant van de gracht. Die kerels kunnen, als het donker wordt, zóó overvaren. Wil ik het gaan halen?”

En inderdaad, in een bocht van de breede sloot ligt een platte, houten roeiboort.

„Wil ik het gaan halen?” zegt die Hollandsche kerel met zijn goedig gezicht, waarin nu de oogen steken en de neusvleugels trillen.

Ik zeg hem nog maar even te wachten. De kans, dat hij den rand van de gracht zal halen is al tamelijk gering; het overzwemmen van het breede water en het weghalen van de boot lijkt me heelemaal uitgesloten. Mocht het noodig blijken, dan kunnen we beter de schemering afwachten.

Mijn buurlieden heb ik opdracht gegeven scherp alle bewegingen in het voorterrein te blijven waarnemen en te melden als er iets bijzonders voorvalt.

Ik wandel over het binnenplein op zoek naar den Overste en BRANDER. Een paar uur geleden, toen ik bij den ingang van het fort stond, heb ik daar, ongewild, een gesprek beluisterd tusschen den langen kolonel, dien ik reeds tijdens den terugtocht in A. zag en een kapitein, die de uniform van den generalen staf droeg. Ik hoorde het nummer van mijn regiment noemen en werd oplettend. „Het regiment moet hier weg. Het komt in reserve in de vesting Holland. Het 11de grensbataljon zal het fort bezetten.”

Toen ik onmiddellijk mededeeling deed aan mijn Regimentscommandant van wat ik gehoord had, antwoordde de Overste, dat hij alleen kon reageeren op bevelen van zijn eigen Divisie-commandant. Maar we zitten in ons fort zonder eenige verbinding met de buitenwereld. Wel weten we, dat de Divisie-staf in een klein dorpje niet heel ver weg zit. De Overste heeft toen VAN ZUTFEN weggestuurd in de auto van een van de bataljonsartsen om bevelen te halen. Ik heb onzen reus zien vertrekken in den licht-bruinen wagen over den zonnigen dijk.

Ik vind den Overste met zijn adjudant in een groote, steenen kamer in een van de bastions. VAN ZUTFEN is nog niet terug. Op de gezichten van de officieren zie ik een hevige spanning. Ik voel ook de onzekerheid over ons lot in me knagen. Moeten we het fort tot het uiterste verdedigen, goed, maar dan willen we het ook weten en dan zullen we het doen. Vallen voor het vaderland is mooi en we zijn er allen toe bereid, dat weet ik. Maar het idee, dat we hier misschien vanuit de lucht bestookt zullen worden, zonder dat we iets terug

kunnen doen, is weinig aanlokkelijk. Iedere treffer op het overbevolkte fort zal vele slachtoffers maken, omdat slechts een klein gedeelte van de bezetting dekking zal kunnen vinden.

Van tijd tot tijd duikt een vijandelijke jager over het fort en de mitrailleurkogels kletteren met nijdige slagen op de steenen van de binnenplaats en tegen de muren van de bastions. Onze „luchtbeschermingsdienst”, de soldaat met den hoorn boven op de wallen, blaast ijverig en doordringend; zoo goed mogelijk zoekt een ieder dekking. Een paar maal wordt om een dokter geroepen.

Mijn God, waar blijft VAN ZUTFEN, die ons mogelijk eenige zekerheid kan brengen?

Ik ga weer naar mijn menschen kijken; de mortieren staan nog in stelling onder de boomen van het binnenplein. Een paar onderofficieren en manschappen liggen er om heen en wachten, wachten. Ik vraag waar de luitenant LINDEN is. Eenige uren na mij is hij met zijn sectie in het fort aangekomen. Toen ik zijn gezicht zag, begreep ik plotseling de uitdrukking, die ik wel eens in een Fransch boek over den wereldoorlog had gelezen: „halluciné de fatigue”. Hij is nu onvindbaar en ik heb een sterk vermoeden, dat hij ergens is gaan liggen om de verloren schade althans eenigszins in te halen. Ik besluit niet verder naar hem te zoeken; op dit oogenblik is er toch niets voor hem te doen en het is goed, dat hij zijn oogen, die rood omrand waren en waaruit een dofte moeheid me tegenzag, voor een paar uren gesloten houdt.

In het kleine steenen kamertje, dat als het ware een voorportaal is van de groote, onderaardsche ruimte, waar de Overste met zijn adjudant zijn, zitten een paar officieren. Een er van heb ik voor het eerst gezien, toen we het fort binnenkwamen. Het is een kleine luitenant met een bleek gezicht en rood haar. 's Morgens, als commandant van het piket, liep hij gehelmd over het binnenplein. Het was geen gewone helm, die hij op had, maar het ding riep herinneringen op aan ouderwetsche scheerbekkers, zooals ze wel eens in kapsalons aan den muur hangen. Hij maakte op mij bij den eersten aanblik een onzegbaar komischen indruk. Nu zit de eigenaar van het voorwereldlijk hoofddekseel op een houten stoeltje en zijn helm heeft hij afgezet. Het hoofd steunt hij in de handen en zijn ellebogen rusten op zijn dijbeenen. In zijn oogen ligt een droeve blik en het is alsof hij wacht op een naderend onheil, dat hij niet meer kan afwenden. Hij is nu heelemaal niet komisch meer en ik voel, als ik naar hem kijk, de tranen in mijn oogen branden. Waaraan hij denkt, vreet in ons aller hart en we kunnen niets doen dan wachten, eindeloos wachten.

Door de houten, met ijzer beslagen kleine deur van het kamertje kijk ik op het binnenplein, dat zich stoffig en warm onder de wijde lucht uitstrekt. Er liggen soldaten hier en daar, er staan nog een paar fietsen en over allen en alles ligt grauw als een nevelavond de wanhoop. Het was in ons onderkomen met de rondom inslaande granaten beter! Toen hadden we hoop, misschien zelfs te veel hoop, toen konden we nog handelen, we konden in actie komen. Nu, in dit fort, kunnen we niets doen. Ik voel me als een veroordeelde, die met geboeide handen en voeten wacht op het vonnis, dat hem nog onbekend is, maar dat zich met een ijzige zekerheid voltrekken zal.

Dan zie ik plotseling de licht-bruine auto in een stofwolk stil houden bij den ingang van het fort. VAN ZUTFEN's kolossale gestalte komt er uit en regelrecht beent hij over het plein op ons af. Ik loop hem snel een paar passen tegemoet. „Wat is er, Rolf, wat gaat er gebeuren?”

Hij antwoordt niet en ik zie, dat zijn gelaat heel anders is dan gewoonlijk.

Zijn trekken zijn strak en verbeterd en zijn lippen zijn stijf opeen geperst. Zijn oogen hebben een starende, starre uitdrukking. Regelrecht loopt hij onze kleine kamer door en verdwijnt door de zware, met ijzer beslagen deur, die naar het verblijf van den Overste leidt.

Hij blijft weg, voor mijn gevoel evenveel uren als het minuten zullen zijn. De deur gaat open, een paar officieren komen er door en ik hoor het woord: „capitulatie”.

Ik kan niet goed omschrijven, wat er in me gebeurt. Wanneer een ballon, gevuld met gas, levend was, zou hij zich zoo gevoelen, als iemand plotseling met een scherp mes een groot stuk van het omhulsel zou wegsnijden. Ineen-geploft in domme, belachelijke plooiën zou hij op den grond neerliggen, leeg en nutteloos.

Ik ga op een houten krukje zitten en leun mijn hoofd tegen den viezen, gekalkten muur. Ik weet niets meer, kan niets meer en voel niets meer. „Alles is voor niets geweest” gonst onder mijn schedel, „voor niets, heelemaal voor niets.”

De kleine luitenant tegenover me heeft zijn handen voor zijn oogen geslagen. Tranen druppelen langs zijn vuile vingers en zijn schouders schokken als die van een kind, dat geslagen is.

In het steenen gewelf van den Overste wordt druk geconfereerd. De Regiments-commandant kan niet aannemen dat het bericht, dat hem zoeven door VAN ZUTFEN gebracht is, juist is. We voelen wel in ons binnenste, dat het waar moet zijn. Bij de Divisie weten ze meer dan wij en daar heeft VAN ZUTFEN het gehoord. We *willen* het niet gelooven, zooals we altijd in ons leven bij het ondervinden van diep-tragische gebeurtenissen ons nog vastklemmen aan een zwakke hoop, terwijl we weten, dat dit rekken van den toestand der onzekerheid overbodig en volslagen nutteloos is.

Maar de Overste wil 100% zekerheid hebben. Meer dan één officier moet de wanhoopsmare hooren en hem die 100% zekerheid verschaffen.

En weer zie ik de lichtbruine auto wegstuiven over den dijk. Nu zitten er, behalve VAN ZUTFEN, de majoor DRUKKER en BLOEM in.

En weer wachten we, maar van binnen reageeren we anders op *dit* wachten. De pijnlijke onzekerheid van een uur geleden heeft plaats gemaakt voor iets anders, voor een gevoel van groote moedeloosheid en droefheid.

Ik ga naar mijn manschappen en tracht hun zoo voorzichtig mogelijk te zeggen, wat er misschien gaat gebeuren. Mijn stem is onvast en ik zoek moeizaam naar mijn woorden. Stil staan ze om me heen en op hun gezichten zie ik dezelfde uitdrukking zich gaan afteekenen, die zeker ook op het mijne ligt. BARETTI staat onbeweeglijk naast een mortierkar; zijn gelaat is spierwit en zijn lippen zijn opeengeperst. Ik zie aan hem, dat hij lijdt, meer dan een der anderen.

De drie officieren zijn nu geruimen tijd weg; ik bereken dat ze als alles vlot verlopen was, al weer terug hadden kunnen zijn. Maar geen auto is te zien op den langen dijk, die verlaten ligt onder de langzaam dalende schemering.

Met het voorgevoel, dat we hier wel spoedig op de een of andere manier weg zullen moeten gaan, heb ik mijn maatregelen genomen. Mijn compagnie is verzameld bij de paar mortier- en munitiekarren, die ik nog over heb. Mijn ransel heb ik op mijn rug gehangen en mijn fiets staat tegen een steenen muur, binnen mijn bereik. Aan de stang van het frame hangt mijn acten-tasch. Daarin zitten mijn bevelen voor de verdediging van de stelling (nu nuttelooze bladen papier), het portret van mijn vrouw en mijn veldmuts.

LINDEN is weer opgedoken uit den hoek, waar hij de slaap des rechtvaardigen heeft genoten. Veel opgeknapt heeft het hem niet; zijn gezicht met de rood-omrande oogen heeft nog dezelfde moede uitdrukking van vanmorgen.

Het is nu bijna duister geworden; de zon is verdwenen achter een rij stille boomen. Dan, plotseling, ontstaat er bij den ingang van het fort een opschudding. Bliksemsnel verspreidt het bericht zich onder de honderden menschen binnen de wallen, dat er een groepje militairen aankomt, waarvan één een witte vlag draagt. Er moet een Nederlandsche hoofdofficier bij zijn. Voor hen, die nog twifelen, die nog hoopten op het wonder, is dit het oogenblik van volkomen ineenstorting.

Door de deur van de kleine kamer zie ik den luitenant met het roode haar vertwijfeld heen en weer loopen. Zijn vuisten zijn gebald, uit zijn oogen stroomen vrijuit de tranen en zijn mond zie ik trekken, alsof hij de vreeselijkste vloeken wil uitschreeuwen maar het niet kan.

BARETTI heeft de kaken opeengeklemd, zoodat de spieren hem als dikke koorden op de wangen liggen, zijn rechterhand gaat naar zijn pistooltasch en ik zie in zijn oogen, wat hij van plan is. Ik pak zijn pols en zeg: „BARETTI, maak geen ongelukken. Houd je goed, we moeten dit verdragen, we zijn soldaten.” Met iets, dat op een snik lijkt, laat hij zijn arm slap langs het lichaam vallen.

Er wordt om den Overste geroepen en samen met zijn adjudant loopt de grijze hoofd-officier midden door de groepen soldaten op het binnenplein naar den ingang van het fort. In de nu bijna volslagen duisternis kunnen we nog juist zien, hoe hij spreekt met de militairen, die met de witte vlag naar het fort zijn gekomen.

En dan komt hij met gebogen hoofd den schuinen weg, die naar het binnenplein leidt, weer af. Achter hem loopt een Duitsch officier van de stoottroepen, fantastisch gecamoufleerd met beschilderde lappen over zijn helm. Over zijn uniform heeft hij een soort hemd, eveneens beschilderd met groene en bruine vlekken. In zijn vuist zien we een pistool. Boven aan den weg staan een paar soldaten, het geweer in den aanslag. De geheele aanblik doet aan als een nachtmerrie; ik heb het gevoel, dat ik iets beangstigends zie, waarbij ik toch zelf niet betrokken ben. Als in een droom hoor ik het bevel, dat alle officieren moeten verzamelen.

De Deutsche officier is correct, maar kortaf. Hij beduidt ons, dat we pistolen, helmen en kaarten bijeen moeten leggen. Zijn stem klinkt heesch en past bij zijn, in de duisternis, spookachtig uiterlijk.

De soldaten worden in groepen ingedeeld. Zwijgend gehoorzamen zij de bevelen, die ze blijkbaar begrijpen. Toen de Duitschers het fort binnenkwamen, hebben vele van onze mannen de handen boven het hoofd geheven. Miserabel en vernederend was deze aanblik en wij, officieren, hebben geschreeuwd: „Handen neer”! Aarzelend hebben zij het gedaan; nu schijnen ze over hun eersten angst heen. Waarvoor deze eenvoudige zielen angst hadden, was me niet duidelijk. Dachten ze soms, dat we gemassacreerd zouden worden?

Ik bedenk me plotseling, dat mijn fiets een honderd meter van me verwijderd tegen den muur staat. Mijn bevelen voor de stellingverdediging hebben geen waarde meer, maar het portret van mijn vrouw wil ik hebben. Ik vraag den Duitschen officier verlof mijn tasch te gaan halen. Beleefd maar beslist zegt hij: „Leider keine Zeit.”

Ik betreur nu ook, dat ik tegen de voorschriften in mijn veldmuts niet in mijn broodzak, maar in mijn acten-tasch heb gedaan.

Blootshoofds loop ik temidden van mijn kameraden het fort uit en den duisteren dijk op. Onze klewang hebben we als eere-wapen mogen houden. LINDEN loopt naast me en als hij ziet, dat ik geen veldmuts heb, geeft hij mij de zijne.

Ik heb hetzelfde gevoel, dat iemand, die in trance is, moet hebben. Mijn spieren werken, mijn beenen bewegen zich mechanisch, maar mijn hersens kunnen niet denken, kunnen dit alles niet verwerken.

Mijn overjas heb ik aan en mijn ranselriemen drukken zwaar en pijnlijk op mijn schouders. Het zweet parelt op mijn voorhoofd en mijn handen voelen aan alsof ik ze in maanden niet gewasschen heb, klam en kleverig.

Als we een betonnen versperring passeeren, heb ik niet de kracht om de scherp omhoog stekende punten te vermijden en ik val languit op het grint van den weg. Ik krabbel weer overeind, mijn knie schrijnt. Ik voel het nauwelijks en loop weer verder, achter den rug van mijn voorman aan. LINDEN valt, loopende, in slaap en maakt een schuiver naar den kant van den dijk. Hij blijft op de been en gaat verder; op zijn gezicht ligt de uitdrukking van iemand, die geen belang meer stelt in het leven.

Hoe lang we zoo geloopt hebben, weet ik niet; het schijnen me eindeloos lange uren.

Ik zie, hoe de Deutsche officier met een zaklantaarn morseteekens seint, die ergens ver weg beantwoord worden.

Dan, bij den hoek van een zijweg wordt halt gehouden en we kunnen even rusten. Ik strek me in het gras aan den kant van den weg uit. Door den ransel op mijn rug kan ik niet makkelijk liggen en ik ga overeind zitten tegen een paaltje aan. Onder de officieren, die op den dijk zijn blijven staan, gaat een flesch wijn rond, vermoedelijk een tractatie van een Deutschen officier. Hoewel ik snak naar een slok van dit geestrijk vocht, ben ik te moe om op te staan.

Wij hooren, dat er vrachtauto's zullen komen om de officieren verder te brengen; de soldaten moeten loopen.

Ik kruip overeind en vraag Linden met me mee te gaan naar onze manschappen, die ergens een onderdeelje vormen van de colonne, die achter ons als een lange slang langs den dijk heeft geloopt en die nu rust. In de duisternis kunnen we geen gezichten onderscheiden en we roepen bij iedere groep: „Mortiercompagnie!” Eindelijk, achteraan, antwoorden een paar stemmen: „Ja, hier!” En dan zien we in het donker met moeite de vertrouwde gezichten en gestalten, die we herkennen aan kleine eigenaardigheden.

WOUDER klapt als van ouds de hakken tegen elkaar als ik hem de hand geef en bedank voor zijn toewijding in die lange maanden. Hij wordt verlegen en stottert iets terug. Ik geef ze allen de hand en voel nu pas goed, wat die jongens voor me beteekend hebben. Grove werkhanden druk ik en smallere, die minder gewend zijn aan ruw werk. Uit al die handen stroomt een warmte, die me van binnen licht en bijna blij maakt.

LINDEN en ik moeten weer weg, naar voren. Een laatste groet en dan zoeken we ons tastend een weg langs den donkeren dijk, die vol slapers ligt.

Hoofdredacteur: D. A. van Hilten, Den Haag

Verantwoordelijk voor de advertentiën: Mevr. H. H. F. Milius, Den Haag

Uitgever: Moorman's Periodieke Pers N.V., Zwarteweg 1, Den Haag

Drukker: N.V. Drukkerij v.h. L. E. Bosch & Zn., K 2350, Oudegracht 172-176, Utrecht